

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Sido Sokolovo,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Teisių gynimo būdų taikymo problematika prieš informacinės
visuomenės paslaugų teikėjus (tarpininkus)**

Vadovas: prof. dr. (HP), LL.M. Vytautas Mizaras

Recenzentas: lekt. dr. Mantas Rimkevičius

Vilnius

2017

Turinys

IŽANGA.....	2
1. INTERNETAS	4
1.1. Interneto samprata	4
1.2. Saitynas	7
1.3. Elektroninės informacijos erdvė.....	9
2. INTERNETO TEISĖ.....	11
2.1. Interneto teisės samprata	11
2.2. Interneto teisės principai.....	12
2.3. Informacinės visuomenės paslaugų teikėjai	15
3. TEISIŲ GYNIMO BŪDŲ TAIKYMO INFORMACINĖS VISUOMENĖS PASLAUGŲ TEIKĖJAMS PROBLEMATIKA	23
3.1. Civilinių teisių gynimas.....	23
3.2. Civilinių teisių gynimo būdai – samprata ir rūšys	24
3.3. Teisių gynimo būdų taikymo problematika prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus.....	26
3.3.1. Interneto ryšio paslaugų teikėjų atsakomybė.....	27
3.3.2. Interneto paslaugų teikėjo pareiga atskleisti IP adresą naudotoją	32
3.3.3. Išraiškos laisvė ir garbė, orumas bei reputacija	36
3.3.4. Elektroninės komercijos paslaugų teikėjų atsakomybė	39
3.3.5. Prieigos prie turinio blokavimas	44
3.3.6. „Peer-to-peer“ arba „torrent“ svetainių atsakomybė	47
IŠVADOS.....	51
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52
SANTRAUKA	59
SUMMARY	60

IŽANGA

Visame pasaulyje kas dieną atsiranda vis daugiau interneto vartotojų, kurie neišvengiamai vienaip ar kitaip susiduria su informacinės visuomenės paslaugomis. Vykstant sparčiai technologinei pažangai, daugelį įprastų kasdieninių paslaugų keičia informacinės visuomenės paslaugos, todėl neišvengiamai daugėja interneto erdvėje kylančių teisinių santykių, o taip pat ir teisių pažeidimų.

Teisių gynimo prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus klausimas yra aktualus ne tik dėl realybėje augančio tinkamo teisių gynimo reikalingumo, bet ir dėl to, kad informacinės visuomenės paslaugos ir su šiomis paslaugomis susiję klausimai yra sąlyginai nauja sritis. Informacinės visuomenės paslaugų ir teisių gynimo prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus klausimai nėra visapusiškai išnagrinėti nei teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje, todėl šis darbas aktualus siekiant susisteminti svarbiausius informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybės principus ir įvardinti kai kuriuos moksliniuose darbuose dar neįvardytus informacinės visuomenės paslaugų teikimo teisinius aspektus. Be to, tyrimas originalus savo tematika ir kryptimi, kadangi pasirinkta nagrinėti išimtinai tik informacinės visuomenės paslaugų teikėjus, pateikiant įžvalgas ir dėl teisių gynimo būdų efektyvumo. Pažymėtina ir tai, jog atliekant tyrimą buvo išbandomos kai kurios realiai pritaikytos teisių gynimo būdų įgyvendinimo priemonės ir jų veiksmingumas.

Šio rašto darbo pagrindinis tikslas – atskleisti svarbiausius informacinės visuomenės paslaugų teikėjų (tarpininkų) teisinės atsakomybės aspektus.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Išsiaiškinti svarbiausius su internetu susijusius techninius elementus, elektroninės erdvės susikūrimo ir funkcionavimo aplinkybes ir pagrindinius interneto teisės principus.
2. Atskleisti informacinės visuomenės paslaugų ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjo sąvokų esmę. Įvertinti informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ir atskiros kategorijos – tarpinių paslaugų teikėjų, atribojimo kriterijus.
3. Išanalizuoti svarbiausius tarpinių paslaugų teikėjų ir kitų informacinės visuomenės paslaugų teikėjų teisinės atsakomybės ir atleidimo nuo atsakomybės kriterijus.

Darbo tyrimo objektas yra informacinės visuomenės paslaugų teikėjo ir tarpinių paslaugų teikėjo samprata ir pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis informacinės visuomenės paslaugų teikėjas yra atleidžiamas nuo atsakomybės arba, priešingai, negali

remtis atsakomybės ribojimo išlyga. Tyrimo objektu taip pat yra skirtumai ir panašumai tarp skirtingų informacinės visuomenės paslaugų teikėjų tipų ir tarp skirtingų informacinės visuomenės paslaugų pagrindu kylančių teisinių santykių.

Tyrimas objektas neapima visų galimų teisių gynimo būdų ir jų taikymo informacinės visuomenės paslaugų teikėjams problemų, kadangi kiekvieno teisių gynimo būdo atskira analizė laikytina netikslinga. Taip pat nevertinama jurisdikcijos nustatymo elektroninėje erdvėje problema, kadangi ši problema nėra tiesiogiai ir išimtinai susijusi su informacinės visuomenės paslaugomis. Didžiausias dėmesys darbe skiriamas įgyvendinti darbo tikslą – atskleisti ir išanalizuoti pagrindinius informacinės visuomenės paslaugų teikėjų teisinės atsakomybės aspektus.

Tiriamąjį darbo temai išnagrinėti naudojami įvairūs tyrimo metodai: analitinis, sisteminis, lyginamasis, loginis ir kiti. Pavyzdžiui, analitinis metodas naudojamas analizuojant tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus bei teismų praktiką. Sisteminis metodas naudojamas sisteminant informacinės visuomenės paslaugų teikėjus. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant atsakomybės taikymo kriterijus pagal skirtingas informacinės visuomenės paslaugų rūšis. Loginis metodas naudojamas ieškant ryšių tarp skirtingų vertinamų aspektų ir formuluojant išvagas.

Pagrindiniai darbe naudojami šaltiniai yra Mindaugo Kiškio ir autorių kolektyvo vadovėlis „Interneto ir technologijų teisė“, kuriuo remiantis, darbe parašyta įžanginė dalis, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymai bei Europos Sąjungos teisės aktai, iš kurių išskirtini Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas ir Elektroninės komercijos direktyva. Be to, svarbūs šaltiniai yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika.

1. INTERNETAS

1.1. Interneto samprata

Tinkamai teisių gynimo būdų taikymo problematikos prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus analizei, pirmiausia būtina suprasti, kas yra informacinės visuomenės paslaugos, ir kodėl informacinės visuomenės paslaugų sektoriuje yra susiduriama tik su šiam sektoriui būdingomis problemomis.

Informacinės visuomenės paslaugos yra viena iš interneto teisės sudedamųjų dalių¹, todėl, siekiant nuodugniau informacinės visuomenės paslaugų sąvokos suvokimo, tikslinga pradėti nuo paties interneto.

Internetas (angl. *internet*) – tai pasaulinis kompiuterių tinklas, jungiantis visuotinius ir vietinius kompiuterių tinklus. Interneto pradžia galima laikyti XX a. 7 dešimtmetį – tuo metu Jungtinių Amerikos Valstijų mokslų tyrimo institutai pradėjo kompiuterius jungti tarpusavyje.² Jungtinių Amerikos Valstijų agentūros *ARPA* (angl. *Advanced Research Project Agency*), kuri nuo 1972 m. geriau žinoma kaip *DARPA* (angl. *Defense Advanced Research Projects Agency*), toliau vystė kompiuterių jungimo tarpusavyje galimybes ir sukūrė *ARPANET* tinklą. *ARPANET*, naudotas karinėse komunikacijose, vėliau evoliucionavo į akademinį tinklą ir buvo pradėtas vadinti *DARPA Internet*, o dar vėliau - tiesiog internetu.³

Vienas pirmųjų interneto paslaugų tiekėjų pasaulyje, Jungtinėse Amerikos Valstijose veikianti įmonė *CompuServe Information Service*, 1989 m. pradėjo teikti interneto prieigos paslaugas⁴ ir kuri laiką buvo vienas didžiausių ir populiariausių interneto tiekėjų pasaulyje. 1990 m. kovą buvo paleista pirmoji, greitoji interneto linija, kuri jungė *Cornell* universitetą ir *CERN* (angl. *European Organization for Nuclear Research*). Greitasis interneto ryšis, naudojant palydovus, tuo metu leido pasiekti 1.5 Mbit/s greitį.⁵

¹ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 42.

² IPTO – Information Processing Techniques Office. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.livinginternet.com/i/ii_ipto.htm>.

³ SAULIŪNAS, D., et. al. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės Institutas, 2014, p. 20.

⁴ LEE, Yvonne. „CompuServe, MCI Mail Introduce Gateways To Internet Network“. *InfoWorld*. Vol. 11 no. 39. p. 32. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą:

<https://books.google.lt/books?id=wDAEAAAAMBAJ&pg=PT31&lpg=PT31&source=bl&ots=O0PGdOm7ZZ&sig=Cz9Uu_Wt1y_5G_v4EJU8n5KmQQM&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>.

⁵ Internet monthly reports [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <ftp://ftp.cuhk.edu.hk/pub/doc/internet/Internet.Monthly.Report/imr9002.txt>.

XX a. pabaigoje internetas sparčiai plito, sukurta pirmoji naršyklė pavadinimu *WorldWideWeb*⁶, internetas pradėtas naudoti komercinėje veikloje. Apie 2000 m., internetas tapo globaliu kompiuterių tinklu⁷, tačiau XXI a. interneto naudojimas ir toliau eksponentiškai auga. 2005 m. internetu naudojosi 16% Žemės planetos populiacijos, o jau 2016 m. internetu naudojosi 47% iš daugiau nei 7 milijardų Žemėje gyvenančių žmonių. Išsivysčiusiose šalyse internetu naudojasi net 81% žmonių.⁸

Šiuo metu internetas apibrėžiamas kaip „viešojo naudojimo kompiuterių tinklas, t. y., bendrosios prieigos informacinis tinklas, tarptinklinės sąveikos protokolais vienijantis techninę įrangą (kompiuterius) ir tinklus, priklausančius informacijos išteklių ir telekomunikacijų paslaugų teikėjams, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims“⁹. Internetas taip pat gali būti apibūdinamas kaip aplinka, skirta keistis informacija.¹⁰

Internetą sudaro išplėtoti kelių lygių ryšio kanalų visuma, kuri aprėpia visą pasaulį ir praktiškai neturi geografinių sienų. Internetas gali būti prieinamas naudojantis bet koku kompiuteriu, kuris yra prijungtas prie bendrojo tinklo, ir, nesant specialių apribojimų, gali pasiekti visą internete egzistuojančią informaciją. Internete esanti informacija yra kaupiama fizinėse laikmenose – serveriuose, kurie yra prijungti prie ryšių kanalų. Prie šių kanalų jungiasi interneto vartotojai.

Dalijimasis informacija internete yra paremtas unifikuoto *TCP/IP* protokolo naudojimu. *TCP/IP* protokolas susideda iš dviejų atskirų protokolų *TCP* (angl. *Transmission Control Protocol*) ir *IP* (angl. *Internet Protocol*) ir yra duomenų kodavimo sistema, kurią naudojant iš pradžių informacija kam nors yra adresuojama, o vėliau išsiunčiama tuo adresu. Atliekant informacijos mainus, *TCP* protokolas visą siunčiamą informaciją padalina į paketus, „sudedą“ juos į vadinamuosius elektroninius vokus ir pažymi gavėjo bei siuntėjo adresus. *IP* protokolas suranda optimalų kelią paketams siųsti, numatoma, per kokius interneto mazginius punktus bus siunčiamas paketas, o šie identifikuoja gavėjo adresą ir siunčia paketus. Vėliau *TCP* protokolas surenka visus atskirus paketus ir vėl atkuria pirminę informaciją.¹¹ *TCP/IP* protokolas (junginys) buvo

⁶ BERNERS-LESS, Tim. „*The WorldWideWeb browser*“. World Wide Web Consortium. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.w3.org/People/Berners-Lee/WorldWideWeb.html>>.

⁷ SAULIŪNAS, D., et. al., *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės Institutas, 2014, p. 20.

⁸ ICT Facts and Figures [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/facts/default.aspx>>.

⁹ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 34.

¹⁰ „*Ibid.*“

¹¹ „*Ibid.*“ p. 36.

sukurtas anksčiau minėtos organizacijos *DARPA*¹² ir buvo naudojamas mokslo bei karo komunikacijoje¹³.

Vienas iš veiksnių, leidžiančių efektyviai vykdyti informacijos mainus internete, yra interneto adresavimo sistema. Kiekvienas prie interneto tinklo prijungtas kompiuteris turi išskirtinį iki dvylikos skaitmenų ilgumo *IP* adresą, kurio vienas iš svarbiausių reikalavimų yra interneto adreso unikalumas – *IP* adresas negali kartotis. Atsižvelgiant į tai, kad *IP* adresas yra išreiškiamas skaitmenimis (pvz., 301.15.52.2), šiais adresais įprastam vartotojui yra nepatogu naudotis. *IP* adresų sistema yra naudojama kartu su *DNS* (angl. *Domain Name System*) – interneto domenų vardų sistema. Naudojant *DNS* sistemą, nepatogūs *IP* adresai yra pakeičiami domenų vardais. Domenų vardų sistema leidžia serverius, turinčius *IP* adresą, pavadinti ne kompiuteriui, bet žmogui suprantamais pavadinimais.¹⁴ Pažymėtina, jog kompiuteriams komunikuojant, naudojami *IP* adresai, tačiau įprasti vartotojai su *IP* adresais praktiškai nesusiduria ir naudoja *IP* adresams priskirtus įsimintinus domenų vardus – pvz.: www.google.com; www.facebook.com; www.lrs.lt; www.infolex.lt; ir t.t.

Kadangi tinkamam *IP* ir *DNS* adresų funkcionavimui yra būtinas kiekvieno adreso unikalumas, reikalinga šių adresų priežiūra. Svarbiausias vaidmuo priklauso tarptautinei ne pelno siekiančiai organizacijai *ICANN* (angl. *Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*). Ši organizacija, įkurta 1998 m. rugsėjo 18 d., nors ir nevaldo visos interneto adresų sistemos, tačiau padeda koordinuoti ir paskirstyti adresus, taip išvengiant pasikartojančių adresų ir kitų problemų.¹⁵

Kiekvienas dokumentas (dokumento vieta) interneto tinkle identifikuojama bendroju informacijos šaltinio lokatoriumi *URL* (angl. *Unified Resource Locator*). *URL* reikalingas, kadangi neužtenka žinoti, kokiam serveryje yra informacija – norint informaciją pasiekti, būtina žinoti, kokioje serverio vietoje ta informacija saugoma. *URL* sudarytas iš protokolo, serverio įrenginio ir laikmenos, dėl kurios pateikiama užklausa. Protokolas yra interneto adreso dalis, pateikta iki dvitaškio, pvz.: *http://*; *ftp://*; *gopher://*; - plačiausiai naudojamas protokolas ir įprastiems interneto vartotojams bene vienintelis reikalingas protokolas yra *http* protokolas. Po protokolo nurodomas serverio įrenginio vardas, išreikštas domeno vardu arba *IP* adresu. Paskutinis nurodomas užklaustos

¹² VINTON G. Cerf.; CAIN, Edward. „The DoD Internet Architecture Model“. *Computer Networks*, 1983, North-Holland, p. 307-318 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.88.7505&rep=rep1&type=pdf>.

¹³ HAUBEN, Ronda. „From the ARPANET to the Internet“. *TCP/IP Digest*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.columbia.edu/~rh120/other/tcpdigest_paper.txt.

¹⁴ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 37.

¹⁵ ICANN [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.icann.org/resources/pages/what-2012-02-25-en>.

laikmenos pavadinimas. Pavyzdžiui, adresu <http://www.infolex.lt/ta/67405> „http“ dalis nurodo, kad naudojamas *http* protokolas, „infolex“ nurodo domeno vardą, „lt“ nurodo interneto tarnybinės stoties šalį, o po pasivirojo brūkšnio nurodytas tekstas reiškia, kad kreipiamasi į failą „67405“, kuris yra aplanke „ta“.¹⁶

Interneto adresų sistemą suprasti lengviau palyginus ją su nekilnojamojo turto adresais. Nurodyti realiai egzistuojančio pastato vietą galima naudojant geografines koordinates, tačiau rasti fizinį objektą pagal geografines koordinates prireiktų specialių žinių ir/ar įrenginių – šiuo atveju koordinatinių atitikmuo internete būtų *IP* adresai. Tam, kad objektą identifikuoti ir rasti būtų lengviau, naudojami adresai, pvz., „Gedimino pr. 9, Vilnius, Lietuva“ – šio adresio atitikmuo būtų domeno vardas ir vietos identifikatorius, pvz., www.infolex.lt. Interneto adresio dalis, nurodanti konkretų failą ir jo vietą <http://www.infolex.lt/ta/67405>, gali būti lyginama su dar tikslesniu vietos nurodymu, pvz. „Gedimino pr. 9, Vilnius, Lietuva, 3 aukšte esanti knygų parduotuvė“ ir panašiai.

1.2. Saitynas

Dažnai maišomos dvi sąvokos (tiksliau – naudojamos kaip sinonimai): internetas ir pasaulinis tinklas arba, kaip nurodo Valstybinė lietuvių kalbos komisija - saitynas¹⁷ (angl. *World Wide Web* arba *WWW*), tačiau šios sąvokos reiškia skirtingus dalykus.

Saitynas – tai „pati populiariausia ir moderniausia interneto informacinė paslauga“.¹⁸ Saitynas yra informacinė erdvė, kurioje, naudojantis anksčiau minėtais informacijos šaltinio lokatoriais *URL*, galima pasiekti dokumentus ir kitą medžiagą.¹⁹

Saitynas yra sudarytas iš interneto puslapių, sukurtų naudojant specialias standartizuotas kalbas *HTML* (angl. *Hypertext Markup Language*), *JavaScript* ir *CSS* (angl. *Cascading Style Sheets*). Šiomis kalbomis parašytos interneto svetainės (angl. *website*) yra sudarytos iš skirtingo skaičiaus susijusių puslapių, grafinio, garsinio ir kito turinio ir yra pasiekiamos naudojant *URL* adresus. Tam, kad vartotojai galėtų naudotis interneto svetainėmis, reikalinga programinė įranga (angl. *software*), skirta perskaityti minėtas *HTML*, *JavaScript*, *CSS* ar kitas kalbas. Tokios interneto naršyklės yra visų gerai žinomos *Internet Explorer*, *Google Chrome*, *Mozilla Firefox* ir kitos.

¹⁶ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 37 – 38.

¹⁷ Vietoj „žiniatinklio“ – „saitynas“, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/naujienos/pakomisiu-naujienos/vietoj-ziniatinklio-saitynas>>.

¹⁸ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 38.

¹⁹ What is the difference between the Web and the Internet?, W3C. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.w3.org/Help/#webinternet>>.

Kalbant apie saityną, būtina šiek tiek labiau įsigilinti į hipertekstą (hiperteksto protokolą). Saitynas yra sudarytas iš skirtinguose serveriuose esančių puslapių, kurie gali būti pasiekiami naudojant *URL* adresus, kai tiksliai yra žinoma informacijos vieta, tačiau šie puslapiai taip pat gali būti pasiekiami ir naudojant hipertekstą. Hiperteksto perdavimo protokolas *HTTP* (angl. *Hypertext Transfer Protocol*)²⁰ suteikia galimybę susieti informaciją – duomenis, failus, puslapius, laikomus skirtinguose serveriuose. Viename puslapyje pateikta *HTTP* nuoroda leidžia naršyklės pagalba vieno pelės mygtuko spragtelėjimu pasiekti kitą (nuorodoje pateiktą) puslapį ar failą. Nors efektyvūs informacijos perdavimo protokolai, programavimo kalbos, adresai, naršyklės ir kiti elementai saitynui yra būtini, o hipertekstas nėra privalomas saityno egzistavimui, būtų sunku įsivaizduoti saityną, veikiančią be šio protokolo. Nesant hiperteksto, kiekvienas puslapis, failas ir kita informacija, esanti saityne, būtų pasiekiami tik žinant tikslią informacijos buvimo vietą. Tuo tarpu hipertekstas leidžia nepastebimai judėti iš vienos svetainės į kitą, pasiekti informaciją, esančią skirtinguose serveriuose ir efektyviai naudotis interneto tinklu bei saitynu. Hipertekstas yra laikomas vienu iš pamatinių saityno funkcionavimo elementų.

Ypatingai svarbu pažymėti, jog tam tikrame interneto puslapyje, kuris saugomas tam tikrame, kurioje nors pasaulio vietoje veikiančiame serveryje, naudojama hiperteksto nuoroda, nukreipia į kitą puslapį – t. y., į kitą svetainės vietą ar net į kita interneto svetainę, taigi kitą serverį, kuris gali būti visiškai kitoje pasaulio vietoje. Pavyzdžiui, populiariausia paieškos sistema visame saityne – *Google Search*, kurios pagalba atliekama daugiau nei trys milijardai paieškų per dieną²¹, paieškos rezultatus pateikia hiperteksto nuorodomis. Tai reiškia, jog www.google.com paieškos lange įrašius raktinį žodį, pateikti paieškos rezultatai nėra patalpinti *Google* priklausančiuose serveriuose. Paieškos rezultatai paprasčiausiai pateikia hiperteksto nuorodas, kurių pagalba interneto vartotojas yra nukreipiamas į hipertekste pateiktą *URL* adresą užkoduoatą interneto tinklo vietą. Taigi, vartotojas yra nukreipiamas į visiškai kitą saityne egzistuojančią vietą, kurioje esanti informacija patalpinta *Google* nevaldomuose serveriuose²².

Pažymėtina, kad interneto atsiradimas, plėtra bei veikimas ir kiti techniniai elementai aptarti neišsamiai, nurodant tik kai kuriuos pagrindinius aspektus, kurie yra

²⁰ FIELDING, R., *et. al.*, Hypertext Transfer Protocol -- HTTP/1.1. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://tools.ietf.org/html/rfc2616>>.

²¹ BISWAS, Soutik. Digital Indians: Ben Gomes. BBC News, Mountain View, California, 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/technology-23866614>>.

²² Tikrinimas ir indeksavimas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.google.com/insidesearch/howsearchworks/crawling-indexing.html>>.

labiausiai susiję su tyrimo tikslu. Kompiuterija ir interneto techninė pusė yra ypatingai sudėtingi ir platūs subjektai, todėl šiame darbe jie nėra išsamiai analizuojami. Nepaisant to, kai kurios informacinės visuomenės paslaugos ir teisių gynimo prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus būdai gali būti analizuojami tik susipažinus su pagrindiniais interneto veikimo principais.

1.3. Elektroninės informacijos erdvė

Elektroninės informacijos erdvė apibrėžiama kaip globaliai integruota, viešai ir visuotinai prieinama kompiuterių tinklų sistema, kuria naudojantis keičiamasi informacija.²³ Anglų kalboje elektroninės informacijos erdvė gali būti vadinama terminu *cyberspace*, tačiau būtina pažymėti, jog terminas *cyberspace* buvo sukurtas internetui ir kibernetinei erdvei dar neegzistuojant, todėl su internetu ir interneto teise neturėjo nieko bendro.²⁴ Vis dėlto, šiuo metu bendrinėje kalboje terminas kibernetinė erdvė neretai naudojamas kalbant apie internetą, interneto tinklus ar tiesiog interneto kultūrą. Pavyzdžiui, *Merriam-Webster* žodyne pateikta sąvoka nurodo, jog kibernetinė erdvė yra „kompiuterių tinklų visuma (pasaulis) ir ypač internetas“ (angl. “*the online world of computer networks and especially the Internet*“²⁵), o www.diction.com pateikta sąvoka kaip pagrindinį elementą pateikia komunikaciją – „elektroninių komunikacijų erdvė“ (angl. “*the realm of electronic communication*”²⁶).

Elektroninės informacijos erdvė gali būti naudojama: vienpusei komunikacijai (e-paštas, interneto svetainėse pateiktos informacijos skaitymas), daugiapusei komunikacijai (diskusijų forumai, socialiniai tinklai), finansinėms operacijoms atlikti, informacijos paieškai, turinio kūrimui, paslaugų teikimui ir t.t.²⁷ Toks literatūroje pateiktas elektroninėje erdvėje atliekamų veiksmų klasifikavimas nėra išsamus ir daugeliu atveju negali būti tinkamai pritaikytas, kadangi esama situacijų, kai vienas veiksmas elektroninėje erdvėje vienu metu gali būti priskiriamas skirtingoms veiksmų grupėms.

Viena iš pagrindinių elektroninės informacijos erdvės savybių yra jos neutralumas – elektroninė erdvė neturi sienų, neturi centrinės ar kitos valdžios ir yra nepriklausoma.

²³ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 19.

²⁴ LILLEMOSE, Jacob.; KRYGER, Mathias. „The (Re)invention of Cyperspace“, *Kunstkritikk*, 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.kunstkritikk.com/kommentar/the-reinvention-of-cyberspace/>.

²⁵ Merriam Webstes.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cyberspace>.

²⁶ Dictionary.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.diction.com/browse/cyberspace>.

²⁷ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 19 – 20.

Kiekvienas kompiuteris, esantis elektroninės informacijos erdvėje, gali būti pasiekiamas iš bet kokio kito erdvėje esančio kompiuterio, ir atvirkščiai. Niekas negali kontroliuoti kibernetinėje erdvėje talpinamo turinio, kadangi bet kuris, net ir mažiausias, kibernetinės erdvės dalyvis gali dalintis savo turiniu. Kibernetinės erdvės globalumas, nepriklausomumas ir centrinės valdžios nebūvimas leidžia turiniui sklirti ypatingai greitai ir pasiekti milžinišką kibernetinės erdvės dalyvių skaičių.

Dėl išskirtinių informacijos elektroninėje erdvėje sklaidos galimybių atsirado naujos produktų ir paslaugų rinkos²⁸, galimybės verslui²⁹, pasikeitė statistinių duomenų rinkimas³⁰, tapo galimas unikalus asmenų dalyvavimas visuomenei priimant svarbius administracinius ar teisinius sprendimus³¹ ar net kiekvieno interneto vartotojo dalyvavimas moksliniuose atradimuose³². Elektroninės informacijos erdvė ir jos prieinamumas neatpažįstamai pakeitė pasaulį.

Be abejo, elektroninės informacijos erdvė yra tik įrankis, todėl gali būti naudojamas ne tik kuriant ekonominę vertę ar siekiant pažangos, bet ir vykdant nusikaltimus³³, skleidžiant melagingą ar draudžiamo pobūdžio informaciją³⁴, užsiimant piratavimu³⁵ ir kt. Dėl šių ir kitų grėsmę keliančių veikslių yra siekiama sukurti tinkamus teisių gynimo būdus bei jų taikymą užtikrinančias technines priemones.

Galima teigti, jog elektroninės informacijos erdvė arba kibernetinė erdvė egzistuoja tik todėl, kad egzistuoja internetas, todėl pagrindinės kibernetinės erdvės funkcijos glaudžiai susijusios su interneto funkcijomis – tai prieiga prie informacijos ir keitimasis ja.³⁶ Atsižvelgiant į kibernetinės erdvės egzistavimui būtiną internetą ir bendrąjį kibernetinės erdvės kaip komunikacijai skirtos platformos suvokimą, pagrindinė

²⁸ Statista.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.statista.com/topics/1386/digital-music/>>.

²⁹ Kickstarter.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.kickstarter.com/help/stats?ref=about_subnav>.

³⁰ Springer Open [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://journalofbigdata.springeropen.com/articles/10.1186/s40537-017-0063-x>>.

³¹ Estoniaevoting.org [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://estoniaevoting.org/>>.

³² MOHAMMADI, Dara. theguardian.com, 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/technology/2014/jan/25/online-gamers-solving-sciences-biggest-problems>>.

³³ Cybercrime [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/cybercrime_en>.

³⁴ Cyber Racism Fact Sheet, Australian Human Rights Commission, 2011. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.humanrights.gov.au/publications/cyber-racism-fact-sheet-2011>>.

³⁵ Counterfeiting & Piracy (BASCAP), International Chamber of Commerce. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://iccwbo.org/global-issues-trends/innovation-ip/counterfeiting-piracy/>>

³⁶ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 19.

kibernetinės erdvės funkcija turėtų būti laikoma komunikacija tarp asmenų ir/ar įrenginių ir dalinimasis informacija – tačiau ne vien tik prieiga prie informacijos izoliuotose sistemose. Taigi, kadangi elektroninės informacijos erdvė negali būti atribojama nuo interneto ir be jo egzistuoti, nors semantiškai ir nėra visiškai tikslu elektroninės informacijos erdvę prilyginti internetui, šių sąvokų *de facto* panašumas nulemia, jog toliau naudojamos sąvokos elektroninė erdvė, elektroninės informacijos erdvė ar kibernetinė erdvė šio darbo tikslais savyje talpina visą internete (serveriuose) egzistuojančią informaciją ir keitimąsi ja, o taip pat apima internetą plačiąja prasme, interneto kultūrą ir įvairius kibernetinėje erdvėje egzistuojančius šios erdvės elementus (pvz., interneto svetaines). Izoliuotos ir internetu ar kitais įprastais būdais nepasiekiamos sistemos elektroninės informacijos erdvei priskiriamos nebus.

2. INTERNETO TEISĖ

2.1. Interneto teisės samprata

Elektroninės informacijos erdvės plėtra ir jos poveikis visuomeniniams santykiams nulėmė didelius teisės pokyčius ir naujos teisės šakos – interneto teisės, susiformavimą. Interneto teisė siaurąja prasme – tai interneto jurisdikcijos teisinis reguliavimas, plačiąja prasme – tai įvairūs teisės institutai, susiję su teisės taikymo internete klausimais. Interneto teisės reguliuojami klausimai – tai klausimai, kurie nepriskirti kitoms teisės šakoms, tarp kurių: interneto jurisdikcija, elektroninės erdvės tarpininkų veikla, interneto domenų vardai, turinys, interneto administravimas ir informacinės visuomenės paslaugos.³⁷

Kaip ir daugelyje kitų sričių, sprendžiant su elektronine erdve susijusius teisinius klausimus, yra remiamasi skirtingų teisės šakų normomis, kadangi susiklostę teisiniai santykiai neretai savyje jungia kelis skirtingus elementus. Pavyzdžiui, elektroninėje erdvėje sudarytai pirkimo-pardavimo sutarčiai taikoma ne tik išimtinai elektroninę erdvę reguliuojančios teisės normos, bet ir bendrosios pirkimo-pardavimo sutartis reguliuojančios teisės normos.

Interneto teisė yra sąlyginai nauja teisės šaka, todėl dar nėra įgijusi išskirtinumo ir tiksliai apibrėžtos reguliuojamų klausimų apimties. Būtent tai ir yra viena iš priežasčių, kodėl interneto teisiniame reguliavime susiduriama su įvairiomis problemomis. Elektroninėje erdvėje vykstantiems santykiams didele dalimi siekiama pritaikyti jau

³⁷ KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 42.

egzistuojančias teises normas ir kitus reguliavimui ar visuomeninių santykių aiškinimui skirtus konstruktus – tokiu būdu formuojamas reguliavimas dažnai neatitinka *de facto* elektroninėje erdvėje egzistuojančių reiškinių ir susiklosčiusių visuomeninių santykių.

Interneto teisės kaip teisės šakos naujumas ir doktrinos, išsamiai ir užtikrintai nagrinėjančios kibernetinės erdvės teisinius aspektus, trūkumas lemia aiškaus interneto teisės apibrėžimo nebūvimą. Iš tiesų, nėra net vieno visuotinai priimtino pavadinimo teisės šakai, reguliuojančiai elektroninės informacijos erdvėje susidariusius santykius. Interneto teisė gali būti vadinama informacinių technologijų teise (angl. *information technology law*), kibernetinė teisė (angl. *cyberlaw*), kompiuterių teisė (angl. *computer law*) ir t.t., nors visais šiais atvejais kalbama apie tuos pačius santykius reguliuojančią teisės šaką.

2.2. Interneto teisės principai

Interneto teisėje susiformavo šie pagrindiniai principai:

1. Funkcinio lygiavertiškumo principas. Šis principas laikomas svarbiausiu ir reiškia, jog santykiams, susiklosčiusiems informacinių technologijų, interneto, elektroninės informacijos erdvės pagrindu, taikomi materialaus pasaulio įstatymai. Šis principas įtvirtintas tarptautiniuose dokumentuose bei valstybių nacionaliniuose teisės aktuose.

Taikant šį principą, elektroninės komercijos paslaugų naudotojams neturėtų būti keliami aukštesni saugumo ar kiti reikalavimai (dėl ko automatiškai auga išlaidos ir/ar kyla kitos neigiamos pasekmės) nei įprastos komercijos atveju (ne elektroninėje erdvėje). Vis dėlto, Lietuvos teisėje įtvirtintas funkcinio lygiavertiškumo apibrėžimas skiriasi nuo įtvirtinto tarptautiniuose teisės aktuose. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 3 str. 4 d. nurodyta, jog „Funkcinio lygiavertiškumo principas reiškia, kad teisės normos turi būti kuo vienodžiau taikomos informacinės visuomenės paslaugoms, atliekančioms analogiškas funkcijas“. Naudojant lingvistinį metodą, galima teigti, jog Lietuvoje įtvirtintas funkcinio lygiavertiškumo principas numato lygiavertiškumą tarp skirtingų informacinės visuomenės paslaugų, bet ne tarp informacinės visuomenės paslaugų ir kitų paslaugų tipų. Vadinasi, Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 3 str. 4 d. nenumato lygiavertiškumo popierinės ir elektroninės formų vertinimo.

2. Elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principas. Funkcinio lygiavertiškumo ir elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principai yra glaudžiai susiję. Šis principas reiškia, jog elektroniniai duomenys negali būti diskriminuojami vien tik dėl

jų elektroninės formos ir nurodo elektroninių bei neelektroninių (materialių) duomenų lygiavertiškumą. Deja, šis principas dažnai pažeidžiamas, kadangi visuomenė vis dar tvirtai „išikabinusi“ į senas technologijas ir į popierinius dokumentus. Neigiamas požiūris į elektroninius duomenis gali būti paaiškinimas tuo, kad: a) žmonės nesugeba arba nėra linkę išmokti naudotis naujausiomis technologijomis, todėl naudoja pasenusias technologijas; ir b) žmonės įpratę matyti ir naudoti popierinius dokumentus, todėl vis dar nepasitiki elektroniniais duomenimis ir prietaisais. Nenorą technologiškai judėti į priekį iliustruoja vis dar ypatingai paplitęs fakso aparatų naudojimas.³⁸

Bet kuriuo atveju, visuomenė yra priversta atsižvelgti į technologinę pažangą, kadangi daugeliu atveju yra teisiškai įpareigota laikytis elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principo. Pavyzdžiui, 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje³⁹ 25 str. 1 d. numato, jog „negalima atsisakyti pripažinti elektroninio parašo teisinės galios ir jo tinkamumo naudoti kaip įrodymą teismo procese tik dėl to, kad parašas yra elektroninis arba kad jis neatitinka kvalifikuoto elektroninių parašų reikalavimų“, o to paties straipsnio 2 d. įtvirtinta, kad „kvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui“.⁴⁰

3. Technologinio neutralumo principas. Technologinio neutralumo principo esmė yra kurios nors technologijos vertinimo aukščiau už kitas, vengimas. Įstatymų leidėjas, siekdamas reguliuoti elektroninėje erdvėje susiklostančius santykius, turi vadovautis šiuo principu ir priimti tik tokias teisės normas, kurios gali būti pritaikytos ne tik populiariausioms ar teisės normos kūrimo metu egzistuojančioms technologijoms, bet ir toms, kurios gali egzistuoti ateityje. Nesivadovaujant technologinio neutralumo principu kyla grėsmė, jog sulėtės esamų technologijų tobulinimas ar naujų kūrimas. Atsižvelgiant į technologinės pažangos milžinišką spartą (nuolatinis kompiuterių atminties, kompiuterių atliekamų operacijų našumo, elektros suvartojimo efektyvumo ir kitų rodiklių eksponentinį augimą⁴¹), su technologijomis susijusias sąvokas reikėtų

³⁸ NULL, Christopher. „Why the fax still lives (and how to kill it)“, PCWorld, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pcworld.com/article/2083980/why-the-fax-still-lives-and-how-to-kill-it.html>>.

³⁹ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl Elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje.

⁴⁰ „Ibid.“

⁴¹ ROSER, Max. „Technological Progress“, Our World in Data. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ourworldindata.org/technological-progress/>>.

aiškinti atsižvelgiant į jų funkcijas, bet ne į konkrečiai įvardijamas technologijas ar kitus specifinius terminus.

4. Savireguliacijos skatinimo principas. Daugelis savireguliaciją vertina kaip vieną veiksmingiausių santykių reguliavimo būdų, kadangi savireguliacijos atveju konkrečios rinkos ar sektoriaus dalyviai (šiuo atveju – elektroninės informacijos erdvės dalyviai) geriausiai pažįsta savo sektorių. Elektroninėje erdvėje veikiantys asmenys gali geriausiai įvertinti savo poreikius ir pasidalyti riziką bei greitai reaguoti į įvairius elektroninės erdvės pakitimus – greičiau ir, daugeliu atveju, efektyviau reguliacinius mechanizmus, nei tai galėtų padaryti valstybinis-institucinis reguliavimas. Žinoma, dėl tam tikrų elektroninėje erdvėje veikiančių interesų grupių skirtingos padėties, valstybė negali visos elektroninės erdvės valdymo palikti vien savireguliacijai, nes tokiu atveju kyla grėsmė plisti piktnaudžiavimui. Nepaisant to, savireguliacijos principas šiame sektoriuje būtinas ir valstybė neturėtų reguliuoti to, ką elektroninės erdvės dalyviai gali reguliuoti patys. Deja, realybėje netrūksta atvejų, kai yra taisoma tai, kas ir taip puikiai veikia.

Papildomai pažymėtina tai, jog informacinės technologijos suteikia galimybę kurti naujus kontrolės ir visuomeninių santykių reguliavimo mechanizmus. Šiems priskiriama: elektroninio turinio techninės apsaugos ir informacijos valdymo priemonės, šifravimo, filtravimo ir stebėjimo mechanizmai bei kita. Neretai tokie technologijų taikymu paremti reguliavimo mechanizmai yra ne tik rekomenduotini, bet net ir būtini siekiant apsaugoti visuotinį gerį.⁴²

5. Interneto globalumo (ateritorialumo) principas. Šiame darbe jau minėta viena iš pagrindinių interneto savybių yra jo globalumas – elektroninė erdvė neturi nei geografinių, nei teisinių sienų. Viena iš elektroninės erdvės ateritorialumo pasekmių yra tai, jog nacionalinis elektroninėje erdvėje susiklostančių santykių reguliavimas gali būti visiškai neveiksmingas. Valstybės negali vienašališkai reguliuoti elektroninėje erdvėje pasiekiamo turinio ir negali reguliuoti turinį elektroninėje erdvėje talpinančių asmenų, kurie nėra tos valstybės teritorijoje.

Žinoma, valstybės gali bandyti apriboti prieinamumą prie turinio internete, kuris valstybėje laikomas neteisėtą. Pavyzdžiui, Lietuvoje galiojančios azartinių lošimų licencijos neturinčių azartinių lošimų organizatorių nuotolinių azartinių lošimų interneto svetainės Lietuvoje gali būti blokuojamos remiantis Lietuvos Respublikos

⁴² KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 23 – 24.

azartinių lošimų įstatymo⁴³ 20⁷ str., tačiau taikant šią reguliacinę priemonę praktikoje susiduriama su įvairiomis problemomis.

6. Anonimiškumo principas. Skirtingai nei materialioje realybėje, elektroninės erdvės dalyviai dažniausiai veikia anonimiškai, išskyrus didžiąją dalį socialinių tinklų ir kai kurių kitų elektroninėje erdvėje teikiamų paslaugų atveju. Nors pastaruoju metu matomas kai kurių grupių judėjimas anonimiškumo internete atsisakymo kryptimi⁴⁴, asmenybės slaptumas internete vis dar išlieka vienu iš svarbiausių jo savybių.
7. Interaktyvumo principas. Skirtingai nei didžioji dalis informacijos sklaidai ar pramogai skirtos medijos, kurioje informacijos perdavimas vyksta viena kryptimi (televizija, kinas, radijas ir t.t.), elektroninė erdvė pasižymi interaktyvumu. Internete asmenys dažniausiai gali nevaržomai bendrauti ir keistis informacija, t. y., gali aktyviai dalyvauti komunikacijoje ir nebūti vien tik pasyvūs klausytojai. Interaktyvumas yra svarbi elektroninėje erdvėje teikiamų paslaugų dalis ir pranašumas prieš įprastais kanalais teikiamas paslaugas.⁴⁵

2.3. Informacinės visuomenės paslaugų teikėjai

Nors, kaip nurodyta šiame darbe, elektroninės erdvės techninį „pamatą“ sudaro kompiuteriai, sujungti į bendrą tinklą – internetą, kurio populiariausia paslauga yra saitynas, visa tai negalėtų tinkamai funkcionuoti be informacinės visuomenės paslaugų teikėjų.

Pagal Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymą informacinės visuomenės paslaugos yra „paprastai už atlyginimą elektroninėmis priemonėmis ir per atstumą individualiu informacinės visuomenės paslaugos gavėjo prašymu teikiamos paslaugos“⁴⁶, tačiau sąvoka tiksliai neatskleidžia informacinės visuomenės paslaugų prasmės.

Norint teisingai suprasti, kas yra informacinės visuomenės paslaugos, būtina gilesnė analizė. Pirmiausia – ką reiškia paslaugų teikimas elektroninėmis priemonėmis bei ką reiškia per atstumą teikiamos paslaugos? Informacinės visuomenės paslaugų įstatyme pateikiamas apibrėžimas: „paslaugų teikimas elektroninėmis priemonėmis – kai informacinės visuomenės paslauga iš pradžių yra teikiama ir gaunama jos paskirties

⁴³ Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, nr. 43-1495.

⁴⁴ „Tyrimas patvirtino: 15min sprendimas dėl komentarų buvo teisingas“, 15min.lt, 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/verslas/naujiena/medijos/tyrimas-patvirtino-15min-sprendimas-del-komentarų-buvo-teisingas-921-660011>>.

⁴⁵ SAULIŪNAS, Darius. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės Institutas, 2014, p. 30 – 33.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, nr. 65-2380.

vietoje, naudojant elektroninę įrangą duomenims tvarkyti ir saugoti, o galutinai perduodama ir priimama elektroninių ryšių tinklu.“ Tuo tarpu paslaugų teikimas per atstumą apibrėžiamas kaip „informacinės visuomenės paslaugos teikimas, kai paslaugos teikėjas ir paslaugos gavėjas nėra kartu vienoje vietoje“.⁴⁷

Pirmiausia, siekiant aiškumo, pateiktinas sąrašas paslaugų, kurios tikrai nėra informacinės visuomenės paslaugos. Šios paslaugos pateiktos 2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarka, I priede⁴⁸. Tokios paslaugos yra:

1. Paslaugos, teikiamos „ne per atstumą“ - paslaugos, teikiamos naudojant netgi elektroninius prietaisus, kai fiziškai dalyvauja teikėjas ir gavėjas:
 - a) paciento sveikatos tikrinimas arba chirurginis gydymas elektronine įranga jam fiziškai dalyvaujant;
 - b) konsultacijos naudojant elektroninį katalogą parduotuvėje esančiam klientui;
 - c) išankstinis lėktuvo bilietų užsakymas kelionių agentūroje kompiuteriniu tinklu fiziškai dalyvaujančiam klientui;
 - d) elektroniniai žaidimai, žaidžiami salėje klientui fiziškai dalyvaujant.
2. Paslaugos, teikiamos „ne elektroninėmis priemonėmis“ - paslaugos, turinčios materialųjį turinį, nors ir teikiamos elektroniniais prietaisais:
 - a) grynujų pinigų ar bilietų automatai (banknotai, geležinkelio bilietai);
 - b) užmokesčio už naudojimąsi kelių tinklais, automobilių stovėjimo aikštelėmis ir kt. nustatymas, ir tais atvejais, kai elektroniniais prietaisais kontroliuojamas įvažiavimas ar išvažiavimas ir (arba) užtikrinamas teisingas apmokėjimas.Autonomiškos paslaugos: pastoviosios atminties kompaktinių diskų ar programinės įrangos diskelių platinimas.
Paslaugos, teikiamos nenaudojant duomenų apdorojimo ir saugojimo sistemų:
 - a) balso telefonijos paslaugos;
 - b) telefakso ir telekso paslaugos;
 - c) balso telefonijos paslaugos ir paslaugos, teikiamos faksu;
 - d) gydytojo konsultacijos telefonu ar telefaksu;
 - e) teisininko konsultacijos telefonu ar telefaksu;
 - f) tiesioginis pardavimas ir pirkimas telefonu arba telefaksu.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, nr. 65-2380.

⁴⁸ 2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarka.

3. Paslaugos, teikiamos „ne asmenišku paslaugų gavėjo prašymu“ - paslaugos, teikiamos perduodant duomenis be atskiro pageidavimo, siekiant, kad juos vienu metu priimtų neribotas atskirų gavėjų skaičius (perdavimas naudojant žvaigždinį tinklo sujungimą):

- a) televizijos transliavimo paslaugos (įskaitant užsakomų vaizdo programų televizijos paslaugas), nurodytos Direktyvos 2010/13/ES⁴⁹ (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva) 1 straipsnio 1 dalies e punkte: audiovizualinės žiniasklaidos paslauga, kurią teikia žiniasklaidos paslaugų teikėjas, skirta vienu metu žiūrėti programas pagal programų tvarkaraštį;
- b) radijo transliavimo paslaugos;
- c) televizinis tekstas.

Remiantis elektroninių priemonių ir paslaugų teikimo per atstumą apibrėžimais informacinės visuomenės paslaugas būtų galima klaidingai priskirti elektroninių ryšių tiekėjams, kadangi elektroninių ryšių paslaugos irgi yra teikiamos naudojantis elektroninėmis priemonėmis, teikiamos per atstumą bei teikiamos paslaugos gavėjo prašymu (bent jau praktiniame lygmenyje). Tačiau Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatyme elektroninių ryšių paslauga apibrėžiama kaip „paprastai už atlygį teikiama paslauga, kurią visiškai ar daugiausia sudaro signalų perdavimas elektroninių ryšių tinklais, įskaitant telekomunikacijų paslaugas ir perdavimo (siuntimo) paslaugas transliavimui (retransliavimui) naudojamais tinklais. Elektroninių ryšių paslaugos neapima elektroninių ryšių tinklais ar naudojant elektroninių ryšių paslaugas perduodamos informacijos turinio teikimo ar redakcinės turinio kontrolės paslaugų, tarp jų informacinės visuomenės paslaugų, kurių visiškai ar daugiausia nesudaro signalų perdavimas elektroninių ryšių tinklais.“⁵⁰

Nurodyta, jog elektroninių ryšių paslauga yra signalų perdavimas elektroninių ryšių tinklais. 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos elektroninių ryšių tinklas apibrėžiamas kaip „perdavimo sistemos ir atitinkamais atvejais komutavimo ar maršruto parinkimo įranga bei kiti ištekliai, kurie leidžia perduoti signalus laidais, radijo, optinėmis ar kitomis elektromagnetinėmis priemonėmis, įskaitant palydovinius tinklus, fiksuoto (komutuojamas ir paketinis duomenų perdavimas, įskaitant internetą) ir judriojo ryšio antžeminius tinklus, elektros perdavimo kabelines sistemas, tokiu mastu, koku jos

⁴⁹ 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva).

⁵⁰ Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, nr. 69-2382.

yra naudojamos signalams perduoti, radijo ir televizijos programų transliavimui naudojami tinklai ir kabelinės televizijos tinklai, neatsižvelgiant į perduodamos informacijos pobūdį“⁵¹. Matyti, jog elektroninių ryšių tinklų perdavimo sistema apima ir paketinį duomenų perdavimą bei internetą.

Vertinant teisės aktuose pateiktas sąvokas galima daryti išvadą, jog pagrindinis (tačiau ne vienintelis) elementas, kuriuo remiantis galima atskirti elektroninių ryšių ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjus yra sąlygų perduoti turiniui sudarymas, turinio teikimas ir/ar turinio kontrolė.

Elektroninių ryšių paslaugų teikėjai yra nesusiję su konkretaus turinio kūrimu, redagavimu ar valdymu ir apsiriboja elektroninių signalų perdavimu. Iš tiesų – elektroninių ryšių paslaugų teikėjai dažniausiai apskritai nežino, koks turinys keliauja jų valdomais ar naudojamais tinklais. Elektroninių ryšių paslaugų teikėjai – tai, pavyzdžiui, Lietuvoje veikiančios „Bitė“, „Tele2“ bei naujai, susijungus „Teo“ ir „Omnitel“ susikūręs „Telia“, ir kiti. Tuo tarpu informacinės visuomenės paslaugos neapima komunikacinių signalų perdavimo (arba apima maža apimtimi ir nesudaro didelės paslaugų dalies) ir yra susijusios su turinio teikimu, valdymu arba sąlygų dalintis turiniu sukūrimu.

Atsižvelgiant į informacinės visuomenės paslaugų ir elektroninių ryšių paslaugų panašumą, supanašėjimą ir susilieją – konvergenciją – derėtų kelti klausimą, ar apskritai verta šias paslaugas atskirti. Anksčiau visiškai skirtingos technologijos kaip balsinės (telefonija), duomenų, vaizdo ir kitos technologijos šiuo metu neretai susilieja ir veikia kaip bendras darinys. Pavyzdžiui, anksčiau egzistavęs televizijos transliavimas yra keičiamas televizija, kurioje turinys pateikiamas pagal paslaugų gavėjo užklausą (pvz., *Netflix*⁵²). Ribos tarp skirtingų technologijų ir paslaugų sektorių nyksta, taigi tik laiko klausimas, kada teks iš esmės keisti technologijomis paremtų santykių – elektroninių ryšių ir informacinės visuomenės paslaugų sektorių teisinį reguliavimą. Vis dėlto, visiškai informacinės visuomenės paslaugų ir elektroninių ryšių paslaugų susilieėjimas dar nėra įvykęs, todėl skirtumai tarp jų vis dar egzistuoja, ypač teisiniame šių paslaugų reguliavime.

Literatūroje teigiama, jog interneto tarpininkais galima laikyti visus subjektus, užtikrinančius interneto infrastruktūros funkcionavimą. Interneto tarpininkai yra interneto prieigos paslaugų teikėjai, įvairiausi interneto portalai, kuriuose vartotojai gali pateikti savo informacijos (pvz., įkelti failų, rašyti komentarus ir t.t.). Interneto tarpininku galima

⁵¹ 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/21 EB dėl elektroninių ryšių ir tinklų paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (Pagrindų Direktyva).

⁵² Netflix.com [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://help.netflix.com/en/node/412>>.

laikyti ir, pvz., universitetą, kadangi universitetas teikia interneto prieigos, elektroninio pašto, tinklalapių skelbimo paslaugas. Panašiai ir įmonė gali būti laikoma savo darbuotojų interneto tarpininkė, kadangi teikia jiems interneto prieigos, elektroninio pašto ir kitų su internetu susijusių galimybių. Jeigu nebūtų interneto tarpininkų, interneto funkcionavimas iš esmės nebūtų įmanomas, kadangi elektroninės informacijos erdvės dalyviai – interneto vartotojai gali prisijungti prie kibernetinės erdvės ir gauti bei dalintis informacija tik per interneto tarpininkus. Tačiau taip pat pažymėtina, jog vartotojai, kurie patys administruoja interneto svetaines ir jose suteikia galimybę kitiems asmenims skelbti informaciją patys tampa interneto tarpininkais. Tuo tarpu interneto vartotojai, kurie patys skelbia savo ar kitų asmenų informaciją (patys informaciją siunčia, saugo, kontroliuoja), nelaikomi interneto tarpininkais.⁵³

Pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO) (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*), interneto tarpininkai (angl. *intermediaries*) sudaro sąlygas ir padeda vykdyti sandorius bei kitus veiksmus tarp trečiųjų šalių veikiančių internete. Interneto tarpininkai internete tretiesiems asmenims teikia paslaugas arba suteikia prieigą prie turinio, produktų bei paslaugų ir turinį priglambia, persiunčia ir indeksuoja, čia turint galvoje trečiųjų asmenų turinį, produktus bei paslaugas.

EBPO išskiria šiuos pagrindinius interneto tarpininkų tipus:

- interneto prieigos paslaugų tiekėjai (angl. *internet access and service providers*), pavyzdžiui *Verizon, Comcast, NTT, Internet Initiative Japan, BT, Vodafone, T-Mobile*; Lietuvoje: *Telia, Bite, Tele2* ir t.t.;
- duomenų tvarkymo ir tinklo prieglobos paslaugų tiekėjai, įskaitant domenų vardų registrus (angl. *data processing and web hosting providers, including domain name registrars*), pavyzdžiui: *Navisite, Akamai, OVH, Easyspace, Rackspace, Register.com, Go Daddy* ir t.t.;
- interneto paieškos varikliai ir svetainės (angl. *Internet search engines and portals*), pavyzdžiui: *Google, Yahoo, MSN* ir t.t.;
- elektroninės komercijos tarpininkai, kurių platformose pardavinėjamos trečiųjų šalių prekės (angl. *e-commerce intermediaries, where these platforms do not take title to the goods being sold*), pavyzdžiui: *Amazon, eBay* ir t.t.;
- internetinės mokėjimo sistemos (angl. *internet payment systems*), pavyzdžiui: *PayPal, Skrill, Worldpay*; Lietuvoje: *Paysera*, ir t.t.;

⁵³ KLIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016, p. 55.

- dalyvavimu pagrįstos platformos, kurios apima turinio viešinimą, kai turinys nėra sukurtas pačios platformos (interneto tarpininko) (angl. *participative networking platforms, which include Internet publishing and broadcasting platforms that do not themselves create or own the content being published or broadcast*), pavyzdžiui: *Facebook, YouTube, Vimeo* ir t.t.

Yra keletas dalykų, į kuriuos būtina atsižvelgti. Pirmiausia, interneto tarpininkų kategorija apima daug skirtingų subjektų, atliekančių skirtingus vaidmenis. Be to, praktikoje, elektroninėje erdvėje veikiančių ir paslaugas teikiančių subjektų kategorijos nėra lengvai atskiriamos, kadangi skirtingi informacinės visuomenės paslaugų teikėjai gali teikti kelias skirtingas paslaugas. Pavyzdžiui, vienu metu vienas subjektas gali būti ir tarpininku, ir turinio teikėju – kai kurie interneto prieigos paslaugų teikėjai kuria ir platina turinį, tuo tarpu kai kurie elektroninės komercijos tarpininkai prekiauja savo prekėmis.⁵⁴ Taip pat pažymėtina, jog daugelyje šaltinių interneto tarpininkų sąvoka specifiskai nurodo, jog turinio kūrėjai nėra laikomi interneto tarpininkais.⁵⁵

Išsiaiškinome, jog informacinės visuomenės paslaugos nuo elektroninių ryšių paslaugų labiausiai skiriasi turinio kūrimu, viešinimu, valdymu ir sąlygų dalintis turiniu sudarymu, t. y., elektroninių ryšių paslaugos yra signalų perdavimas ryšių tinklais ir „neapima elektroninių ryšių tinklais ar naudojant elektroninių ryšių paslaugas perduodamos informacijos turinio teikimo ar redakcinės turinio kontrolės paslaugų, tarp jų informacinės visuomenės paslaugų“⁵⁶. Tačiau, nepaisant to ir atsižvelgiant į aukščiau EBPO pateiktą interneto tarpininkų sąvoką ir į interneto tarpininkų sąvoką, kaip ji suprantama doktrinoje, nėra visiškai aišku, koks ryšys egzistuoja tarp informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ir interneto tarpininkų, t. y. kuri sąvoka platesnė.

2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva)⁵⁷ 4 skirsnis pavadintas „Tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybė“. Pažymėtina, jog sąvoka „interneto tarpininkai“ arba tiesiog „tarpininkai“ direktyvoje nenaudojama, išskyrus direktyvos preambulę, tačiau atsižvelgiant į jau pateiktą informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ir interneto

⁵⁴ PERSET, Karin. The economic and social role of internet intermediaries, 2010. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/internet/ieconomy/44949023.pdf>>.

⁵⁵ MACKINNON, R., et. al. The Role of Internet Intermediaries. UNESCO/Internet Society, 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002311/231162e.pdf>>.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, nr. 69-2382.

⁵⁷ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva).

tarpininkų sąvokų analizę, darytina išvada, jog ketvirtame Elektroninės komercijos direktyvos skirsnyje įvardijami „tarpinių paslaugų teikėjai“ ir yra „internetu tarpininkai“.

Suprasti interneto tarpininkų vaidmenį galima analizuojant interneto tarpininkų atsakomybę. Kaip nurodyta Elektroninės komercijos direktyvos 12 straipsnyje, kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu arba prieigos prie ryšių tinklo suteikimas, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už perduodamą informaciją, jeigu teikėjas neinicijuoja perdavimo, neparenka perduodamos informacijos gavėjo ir neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos.

Direktyvos 13 straipsnyje nurodyta, jog, kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už tos informacijos automatinį, tarpinį arba laikiną saugojimą, kuris atliekamas tik tam, kad tolesnis informacijos perdavimas paslaugos gavėjams jų prašymų būtų spartesnis, bet tik tada, jei: teikėjas nekeičia informacijos; teikėjas laikosi prieigos prie informacijos sąlygų; teikėjas laikosi taisyklių dėl informacijos atnaujinimo, nurodytų verslo srityje priimtinu ir plačiai naudojamu būdu; teikėjas nekliudo teisėtai naudotis technologija, kurią verslas plačiai pripažįsta ir naudoja, siekdamas gauti duomenų apie informacijos naudojimą ir teikėjas skubiai imasi priemonių panaikinti arba atimti galimybę pasiekti informaciją, kurią saugojo, sužinojęs, kad pradinis perdavimo šaltinis pašalintas iš tinklo arba atimta galimybė jį pasiekti arba kad jį pašalinti arba atimti galimybę jį pasiekti įsakė teismas arba administracinė institucija.

Taip pat, kaip nurodyta Direktyvos 14 straipsnyje, kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už informaciją, kurią saugo paslaugos gavėjo prašymu, tik tada, jei teikėjas neturi faktinių žinių apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu nežino apie faktus ar aplinkybes, rodančias, kad verčiamasi neteisėta veikla arba teikiama neteisėta informacija arba; teikėjas, gavęs tokių žinių arba apie tai sužinojęs, nedelsdamas panaikina šią informaciją arba atima galimybę ją pasiekti.

Taigi, vertinant Elektroninės komercijos direktyvą bei EBPO pateiktą interneto tarpininkų sampratą, galima daryti išvadą, jog internetu tarpininkai, nors įprastai ir neužsiima elektroninių signalų perdavimu elektroninių ryšių tinklais ir nors jų veikla ir yra susijusi su elektroninės erdvės turiniu, jie nekuria ir neplatina savo turinio bei neužsiima savo pačių prekių komercija, o tiesiog suteikia galimybę elektroninės erdvės

dalyviams keistis informacija, dalintis savo turiniu ir vykdyti savo prekių komerciją elektroninėje erdvėje. Interneto tarpininkai užsiima paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimu ryšio tinklais arba suteikia prieigą prie ryšių tinklo, taip pat vykdo informacijos, perduodamos ryšio tinklais, saugojimą.

Papildomai pažymėtina, jog doktrinoje ir teisės aktuose pateikti informacinės visuomenės paslaugų apibrėžimai ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjų kategorijos yra kritikuotinos, kadangi absoliučioje daugumoje šaltinių interneto ryšio prieigos paslaugų teikėjai yra laikomi informacinės visuomenės paslaugų teikėjais. Interneto prieigos paslaugų teikėjai yra laikomi tarpinių paslaugų teikėjais, o jų veikla reguliuojama informacinės visuomenės paslaugas reguliuojančių teisės aktų, tačiau atsižvelgiant į pateiktą analizę ir praktinę situaciją bei techninius interneto ryšio prieigos klausimus, interneto ryšio paslaugų teikėjai turėtų būti priskirti elektroninių ryšių paslaugų teikėjams, bet ne informacinės visuomenės paslaugų teikėjams. Nepaisant to, šiame darbe interneto ryšio paslaugų teikėjai laikomi informacinės visuomenės paslaugų teikėjais pagal Lietuvoje ir ES galiojančius teisės aktus.

Įvertinus visą pateiktą informaciją, galima konstatuoti, jog direktyvose bei Informacinės visuomenės paslaugų įstatyme nurodyti paprastai už atlyginimą elektroninėmis priemonėmis ir per atstumą individualiu informacinės visuomenės paslaugos gavėjo prašymu paslaugas teikiantys subjektai yra informacinės visuomenės paslaugų teikėjai. Informacinės visuomenės paslaugų teikėjai, teikiantys svetimo turinio perdavimo paslaugas, yra laikytini interneto tarpininkais. Vadinasi, visi interneto tarpininkai yra informacinės visuomenės paslaugų teikėjai, tačiau ne visi informacinės visuomenės paslaugų teikėjai yra interneto tarpininkai. Informacinės visuomenės paslaugos yra platesnė sąvoka negu tarpinės (informacinės visuomenės) paslaugos.

Tinkamai išanalizavus informacinės visuomenės paslaugų ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjų sąvokas bei dalį informacinės visuomenės paslaugų sudarančias interneto tarpininkų paslaugas, toliau šiame darbe analizuojami teisių gynimo būdai ir jų taikymo problematika, kai teisių gynimo būdai taikomi prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus. Atsižvelgiant į jau minėtą konvergenciją bei dažną informacinės visuomenės paslaugų kompleksiskumą, bus vertinamos problemos susijusios tiek su informacinės visuomenės paslaugų teikėjais plačiąja prasme, tiek susijusios su atskira interneto tarpininkų kategorija.

3. TEISIŲ GYNIMO BŪDŲ TAIKYMO INFORMACINĖS VISUOMENĖS PASLAUGŲ TEIKĖJAMS PROBLEMATIKA

3.1. Civilinių teisių gynimas

Teisių gynimas svarbus siekiant įgyvendinti savo teises, kadangi įvairiuose visuomeniniuose ir verslo santykiuose nuolat susiduriame su teisių pažeidimais. Teisių gynimas yra neatsiejamas nuo teisių pažeidimų, susijusių su informacinės visuomenės paslaugomis. Turint galvoje nuolatinį technologijų tobulėjimą ir pokyčius, teisių gynimo būdų taikymo elektroninėje erdvėje analizė gali būti laikoma daug svarbesne nei daugelyje kitų sričių. Siekiant tinkamai analizuoti teisių gynimo būdų taikymo problematiką prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus, toliau darbe aptariami esminiai teisių gynimo elementai.

Teisės doktrinoje išskiriamos kelios pagrindinės teisių gynimo sampratos kryptys. Kai kurie autoriai teisių gynimu laiko visumą priemonių, skirtų teisių atkūrimui ar pripažinimui ir jų turėtojų interesų gynybai jas pažeidus ar ginčijant. Kiti teisių gynimu laiko tik tas priemones, kurios taikomos tik teisės pažeidimo atveju ir kurių tikslas – atkurti iki teisės pažeidimo buvusią padėtį. Tuo tarpu užsienio valstybių teisės literatūroje teisių gynimo sąvoka yra aiškinama plačiau ir apima reikalavimų pareiškimą teisių pažeidėjui ir iš to sekantį procesą. Literatūroje naudojama dar viena platesnė sąvoka – teisių apsauga, tačiau terminas „apsauga“ yra laikomas platesniu ir apima ne tik konkrečias teisių gynimo priemones, bet ir kitas, ne teisinės priemonės, pvz., ekonomines, politines ar organizacines. Šios priemonės padeda įgyvendinti teisinius gynimo būdus ir sudaro būtinas teisių įgyvendinimo sąlygas.⁵⁸

Išskiriamos jurisdikcinė ir nejurisdikcinė civilinių teisių gynimo formos. Jurisdikcinė civilinių teisių gynimo forma reiškia teisių gynimo siekti kreipiantis į valstybines institucijas, kurios yra įgaliotos spręsti ginčus ir taikyti privalomas teisinės priemones. Svarbiausia ir aukščiausia galią turinti ginčus sprendžianti institucija yra teismas. Nejurisdikcinė teisių gynimo forma – tai teisių gynimas nesikreipiant į valstybės institucijas, bet ginantis pareiškiant reikalavimui asmenims, pažeidusiems teises. Neretai jurisdikcinė ir nejurisdikcinė formos yra glaudžiai susijusios. Pavyzdžiui, tam tikrais atvejais kreipiantis į teismą, yra reikalaujama, kad savo teises ginanti šalis prieš

⁵⁸ MIKELĖNAS, Valentinas., *et. al. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 545.

kreipdamasi į teismą iš pradžių išnaudotų nejurisdikcinių teisės gynimo būdų galimybes, ir tik nepavykus tokiu būdu apginti teisių būtų kreipiamasi į teismą.⁵⁹

3.2. Civilinių teisių gynimo būdai – samprata ir rūšys

Pažeistų civilinių teisių gynimas atliekamas įstatymų numatytais tam tikrais gynimo būdais. Šiuos būdus taikant gali būti pasiekti gynimo tikslai, pavyzdžiui: atkurtos pažeistos teisės, nutraukti teises pažeidžiantys veiksmai, atlyginta padaryta žala, įpareigojama atlikti tam tikrus veiksmus ir t.t. Ginant pažeistas teises gali būti reiškiami skirtingi materialaus teisinio pobūdžio reikalavimai, pavyzdžiui, pagal anksčiau išvardintus gynimo tikslus, atitinkamai: reikalavimas atkurti pažeistas teises, reikalavimas nutraukti neteisėtus veiksmus, reikalavimas atlyginti padarytą žalą, reikalavimas įpareigoti asmenį atlikti tam tikrus veiksmus ir kita. Vadinasi, civilinių teisių gynimo būdai – tai „materialiojo teisinio pobūdžio reikalavimai, reiškiami asmens, kurio teisės pažeistos arba kuriam gresia jų pažeidimo pavojus, ir skirti pažeistoms civilinėms teisėms apginti arba civilinių teisių pažeidimus išvengti“.⁶⁰

Įstatyme yra numatyti civilinių teisių gynimo būdai, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje numatyta, jog civilines teises įstatymų nustatyta tvarka gina teismas, neviršydamas savo kompetencijos, šiais būdais: 1) pripažindamas tas teises; 2) atkurdamas buvusią iki teisės pažeidimo padėtį; 3) užkirsdamas kelią teisę pažeidžiantiems veiksams ar uždrausdamas atlikti veiksmus, keliančius pagrįstą grėsmę žalai atsirasti (prevencinis ieškinys); 4) priteisdamas įvykdyti pareigą natūra; 5) nutraukdamas arba pakeisdamas teisinį santykį; 6) išieškodamas iš pažeidusio teisę asmens padarytą turtinę ar neturtinę žalą (nuostolius), o įstatymų arba sutarties numatytais atvejais – netesybas (baudą, delspinigius); 7) pripažindamas negaliojančiais valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktus, prieštaraujančius įstatymams.⁶¹ Svarbu paminėti, jog čia nurodyti jurisdikciniai teisių gynimo būdai, šiuo atveju – taikomi teismo. Be to, nurodytų civilinių teisių gynimo būdų sąrašas nėra baigtinis. Civilinio kodekso 1.138 straipsnio 8 punkte numatyta, jog teismas civilines teises gali ginti ir kitais įstatymų numatytais būdais.

Kiti civilinių teisių gynimo būdai gali būti numatyti tiek bendrosiose civilinius teisinius santykius reglamentuojančiose normose, tiek specialiuosiuose įstatymuose.

⁵⁹ MIKELĖNAS, Valentinas., *et. al. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 546 – 547.

⁶⁰ „*Ibid.*“

⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, nr. 74-2262.

Pavyzdžiui, Civilinio kodekso 6.210 straipsnyje numatyta, jog terminą įvykdyti piniginę prievolę praleidęs skolininkas privalo mokėti penkių procentų dydžio metines palūkanas už sumą, kurią sumokėti praleistas terminas – taigi numatyta gynimo priemonė – privalomas palūkanų mokėjimas už piniginės prievolės termino praleidimą, arba Civilinio kodekso 6.341 straipsnyje numatyti gynimo būdai, taikytini už nekomplektiškų daiktų perdavimą: tai yra, reikalavimas sumažinti daikto kainą, reikalavimas per protingą terminą sukolektuoti daiktus, reikalavimas pakeisti nekomplektiškus daiktus komplektiškais ar apskritai atsisakyti vykdyti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą sumą.⁶² Specialiuosiuose įstatymuose dažniau numatyti teisių gynimo būdai, taikomi konkrečių, specifinių santykių atveju, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo⁶³ 46 str. numatyta, jog bet kurio suinteresuoto asmens prašymu teismas, remdamasis tuo, kad ženklas neatitinka tam tikrų Prekių ženklų įstatymo nuostatų, gali pripažinti ženklo registraciją negaliojančia, arba Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo⁶⁴ 77 str. numatyti autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių subjektų ir kitų subjektų teisių gynimo būdai: išieškoti atlyginimą už neteisėtą naudojimąsi kūriniumi, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektu ar reikalauti sumokėti kompensaciją.

Įstatymuose neretai numatyta galimybė reikšti kelis alternatyvius reikalavimus, leidžiant nukentėjusiam asmeniui pasirinkti, kokį reikalavimą reikšti. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso 6.334 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog jeigu parduotas daiktas neatitinka kokybės reikalavimų ir pardavėjas su pirkėju neaptarė jo trūkumų, tai nusipirkęs netinkamos kokybės daiktą pirkėjas turi teisę savo pasirinkimu pareikalauti vieną iš šių gynimo būdų: 1) kad daiktas, sutartyje apibūdintas pagal rūšį, būtų pakeistas tinkamos kokybės daiktu, išskyrus atvejus, kai trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl pirkėjo kaltės; 2) kad būtų atitinkamai sumažinta pirkimo kaina; 3) kad pardavėjas neatlygintinai per protingą terminą pašalintų daikto trūkumus arba atlygintų pirkėjo išlaidas jiems ištaisyti, jei trūkumus įmanoma pašalinti ir 4) grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas. Žinoma, tokia pasirinkimo teisė, net ir tada, kai alternatyvūs gynimo būdai yra numatyti įstatyme, gali būti ribojama kitų įstatymų, pagrindinių teisės principų arba apskritai galimybės konkretų teisės gynimo būdą taikyti realybėje. Pavyzdžiui, pirkėjui reikalaujant, kad pardavėjas neatlygintinai per protingą terminą pašalintų daikto trūkumus, reikalavimą įgyvendinti galima tik tada, kai šiuos trūkumus apskritai įmanoma

⁶² MIKELĖNAS, Valentinas, *et. al. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 548.

⁶³ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, nr. 92-2844.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, nr. 28-1125.

pašalinti.⁶⁵ Tuo tarpu taikyti 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punktą galima tik tada, jeigu netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas.

Civilinių teisių gynimo būdai gali būti skirstomi į skirtingas rūšis remiantis įvairiais kriterijais. Pavyzdžiui, pagal taikymo tikslą gynimo būdai skirstomi į kompensacinius ir apsauginius gynimo būdus. Kompensacinių gynimo būdų esmė – asmens reikalavimas, kad dėl jo pažeistų teisių patirti neigiami turtiniai ir neturtiniai padariniai būtų kompensuoti, dažniausiai reikalaujant patirtą žalą atlyginti pinigais.⁶⁶ Tuo tarpu apsauginių teisių gynimo būdų esmė – reikalavimai, kuriais siekiama pašalinti teisės pažeidimą, uždraudžiant atlikti veiksmus, patvirtinti teisių turėjimą, nutraukti teises pažeidžiančius veiksmus ir panašiai.⁶⁷ Žinoma, egzistuoja ir kitokie teisių gynimo būdų klasifikavimo variantai, tačiau plačiau šiame darbe jie neapartinėjami.

3.3. Teisių gynimo būdų taikymo problematika prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus

Toliau darbe analizuojamas teisių gynimo būdų taikymas prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus bei problemos, su kuriomis tokiais atvejais susiduriama. Pažymėtina, jog vertinamos ne tik situacijos, kai informacinės visuomenės paslaugų teikėjai yra asmenys, kurie pažeidžia kitų asmenų teises, bet ir situacijos, kai taikant teisių gynimo būdus kyla problemos vien dėl to, kad teisinis santykis kilo elektroninės informacijos erdvėje arba yra susijęs su elektroninės informacijos erdve ar informacinės visuomenės paslaugų teikėjais.

Problemos, su kuriomis susiduriama ginant teises, kai tai susiję su elektronine erdve ir su informacinės visuomenės paslaugomis, didžiąja dalimi priklauso ne nuo pasirinkto konkretaus teisių gynimo būdo, bet nuo informacinės visuomenės paslaugų teikėjo rūšies arba nuo konkretaus teisinio santykio. Dažniausiai teisių gynimui prieš informacinės visuomenės paslaugų teikėjus (arba, kaip nurodyta, kai gynimas susijęs su informacinės visuomenės paslaugų teikėjais) didelę reikšmę turi subjektas, į kurį nukreiptas teisių gynimas, arba teisinio santykio objektas, todėl toliau darbe pateikiamos teisių gynimo problemos skirstomos pagal informacinės visuomenės paslaugų teikėjų rūšis bei pagal teisinių santykių specifiką ir konkrečias praktikoje kylančias problemas.

Būtent, siekiant tikslo pažymėti realiai kylančias problemas, pagrindinis toliau aprašomo tyrimo šaltinis yra Lietuvos ir tarptautinių teismų praktika.

⁶⁵ MIKELĖNAS, Valentinas, *et. al. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 549.

⁶⁶ „*Ibid.*“ p. 550.

⁶⁷ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 29.

3.3.1. Interneto ryšio paslaugų teikėjų atsakomybė

Puikiai kai kuriuos informacinės visuomenės paslaugų teikėjų – interneto tarpininkų atsakomybės aspektus iliustruoja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (LAT) 2016 m. sausio 6 d. byla „*Daedalic Entertainment*“ prieš „*Cgates*“⁶⁸. Ieškovas - bendrovė „*Daedalic Entertainment*“ kreipėsi į teismą prašydamas priteisti iš atsakovo UAB „*Cgates*“ turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą ir bylinėjimosi išlaidas.

Svarbios faktinės bylos aplinkybės: ieškovas yra kompiuterinio žaidimo „*Chaos on deponia*“, išleisto 2012 m., kompiuterių programos autoriaus teisių turėtojas. Ieškovas turi sudaręs autorių teisių pažeidimų interneto tinkluose „*peer 2 peer*“⁶⁹ monitoringo sutartį su Vokietijos bendrove, kuri sukūrė ir taiko specialią kompiuterių programą prisijungimams internete nustatyti. Ši Vokietijos bendrovė užfiksavo pažeidimus, siunčiant neteisėtas kompiuterinių žaidimų „*Chaos on deponia*“ kopijas per atsakovo „*Cgates*“ vartotojus. Užfiksuota, jog nuo 2013 m. gruodžio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 15 d. interneto paslaugų teikėjo – atsakovo vartotojas 14 kartų neteisėtai per interneto tinklus „*peer 2 peer*“ įvykdė prisijungimus ir siuntė kompiuterinio žaidimo kopijas be ieškovo sutikimo. Ieškovas taip pat nurodė, jog prisijungimai prie kompiuterinio žaidimo, jo siuntimas ir dalijimasis juo „*peer 2 peer*“ interneto tinkluose, taip pat jo atgaminimas, kurie įvyko dėl atsakovo teikiamų interneto paslaugų vartotojų kaltės, buvo atlikti nemokant autorinio atlyginimo ir pažeidė Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą. Dėl šių priežasčių ieškovui buvo padaryta turtinė ir neturtinė žala.

Svarbu paminėti, jog ieškovas nurodė, kad jam neprieinama informacija, koks konkretus fizinis ar juridinis asmuo atliko aukščiau minėtus neteisėtus veiksmus. Taigi, ieškovo teigimu, atsakovui taikytina civilinė atsakomybė, kadangi atsakovas sudarydamas viešąsias sutartis su savo teikiamų interneto paslaugų vartotojais, neįtvirtino sąlygos dėl imperatyviosios teisės normose įtvirtintų pažeidimų uždraudimo vartotojams naudojantis interneto paslaugomis. O taip pat, anot „*Daedalic Entertainment*“, atsakovui atsisakius atskleisti IP kodo naudotoją, kuris gali būti ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo, laikytina, kad atsakovas pripažįsta, jog jis pats yra IP kodo naudotojas.

Vilniaus miesto apylinkės teismas 2014 m. rugsėjo 29 d. sprendimu ieškinį atmetė, nes ieškovas neįrodė nė vienos atsakovės civilinės atsakomybės sąlygos ir nusprendė, jog atsakovas, kaip interneto ryšio prieigos paslaugų teikėjas, nėra atsakingas už vartotojų veiksmus ir interneto ryšiu teikiamos informacijos turinio atitiktį galiojantiems teisės

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje „*Daedalic Entertainment*“ v. „*Cgates*“, Nr. e3K-3-52-687/2016.

⁶⁹ „*Peer-to-peer*“ – tai tinklo modelis, kuriame keitimasis resursais vyksta tiesiogiai tarp vartotojų.

aktams. Atsakovas savo vartotojams siunčia tik signalus ir neatsako už vartotojo informacijos turinį bei šio nekontroliuoja. Atsakovas taip pat neatsako už tai, kokias programas vartotojas naudoja, kokios programos yra instaliuotos jo kompiuteryje. Teismas sprendė, kad atsakovas, sudarydamas su vartotojais interneto prieigos teikimo sutartis, susitarė dėl vartotojų visiškos atsakomybės už interneto tinklais teikiamos informacijos turinio atitiktį galiojančių teisės aktų reikalavimams, todėl nėra jokio teisinio pagrindo teigti, kad atsakovas yra atsakingas už neteisėtus savo vartotojų veiksmus.

Teismo teigimu, pats ieškovas, įkeldamas kompiuterinį žaidimą į internetą, nesiėmė pakankamų priemonių užtikrinti, jog juo būtų naudojama tik sumokėjus ieškovo nustatytą kainą, taip pat kad interneto ryšio vartotojai būtų tinkamai informuoti apie šios programos atlygintinį naudojimą ir jos kopijavimo, naudojimo sąlygas.

Teismas sprendė, kad nėra jokio pagrindo konstatuoti, jog vartotojo išsiųstas (parsiųstas) failas yra būtent ieškovo nurodytas ir jai priklausantis žaidimas „*Chaos on deponia*“. Į bylą pateiktas tik siuntimo faktą patvirtinantis įrodymas, tačiau programos įdiegimo faktas neįrodytas, nėra įrodymų, patvirtinančių, kad ieškovo kompiuterinė programa buvo įrašyta atsakovo paslaugų vartotojo kietajame diske, kad ji buvo atsiųsta visa ir ja vartotojas galėjo naudotis.

Teismas nurodė, kad neteisėti veiksmai buvo atlikti interneto tinklais „*peer 2 peer*“. Tačiau norint pasinaudoti sistema „*peer 2 peer*“, yra būtinas tam tikras internetinis puslapis „*torrent*“, kuriame būtų nuorodos į vartotojų turimus failus, kad vartotojai galėtų keistis informacija; toks puslapis teikia tarpininko paslaugas. Atsakomybė tokiu atveju turėtų būti taikoma pirmiau nurodyto puslapio savininkams.

2015 m. gegužės 4 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismas paliko galioti Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimą. Savo ruožtu, LAT paliko galioti Vilniaus apygardos teismo nutartį ir papildomai nurodė, jog tarpiniu informacinės visuomenės paslaugų teikėju gali būti pripažintas toks subjektas, kurio vaidmuo neutralus, o veiksmai yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, ir todėl jis neturi žinių apie saugomus duomenis ir jų nekontroliuoja. Teismas pripažino atsakovą „*Cgates*“ tarpiniu informacinės visuomenės paslaugų teikėju, vykdančiu tik techninio ir pasyvaus pobūdžio veiksmus, todėl atsakovas negali būti laikomas atsakingu už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą.

Pirmiausia, visiškai sutiktina su LAT sprendimu, kad atsakovas „*Cgates*“ yra interneto tarpininkas, kadangi atlieka tik pasyvaus ir techninio pobūdžio veiksmus ir nekontroliuoja turinio. Su tokiu LAT vertinimu sutiktina remiantis šiame darbe jau analizuotais informacinės visuomenės paslaugų ir interneto tarpininkų vaidmenimis bei

atsižvelgiant į tai, kad „Cgates“ yra ne interneto svetainę ar duomenų tvarkymo arba prieglobos paslaugas teikiantis subjektas, bet interneto ryšio paslaugų teikėjas. Kadangi interneto ryšio paslaugas teikiantys subjektai šią paslaugą teikia neutraliai, techniškai ir automatiškai apdorodami vartotojų duomenis, perduodant duomenis signalų pavidalu interneto tinklu, jie negali būti laikomi atsakingais už vartotojų siunčiamus duomenis.

LAT remiasi teisės normomis, įtvirtintomis šiame darbe jau minėtoje Elektroninės komercijos direktyvoje. Elektroninės komercijos direktyvos 12, 13 ir 14 straipsniuose nurodytos nuostatos perkeltos į Informacinės visuomenės paslaugų įstatymą. Šio įstatymo 12 straipsnyje numatyta, jog paslaugų teikėjas neatsako už teikiamą informaciją, jeigu jis neinicijuoja informacijos perdavimo, neparenka perduodamos informacijos gavėjo, neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos. 13 straipsnyje nurodytos sąlygos, kurioms esant paslaugos teikėjas neatsako už laikiną informacijos saugojimą, o 14 straipsnyje informacijos saugojimo sąlygos.

Šioje situacijoje „Cgates“ kaip interneto ryšio paslaugų teikėjas būtent ir atitinka šias sąlygas, kurioms esant atsakomybė interneto tarpininkui nėra taikoma. „Cgates“ neinicijavo informacijos perdavimo, neparinko perduodamos informacijos gavėjo, neparinko ir nepakeitė perduodamos informacijos. Taip pat „Cgates“ nepakeitė prieigos prie informacijos sąlygų, laikėsi verslo srityje įprastų informacijos atnaujinimo taisyklių, neturėjo faktinių duomenų apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą ir atitiko kitas Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 12, 13, 14 str. numatytas sąlygas.

Svarbu paminėti Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnyje numatytą bendros stebėjimo prievolės nebūvimą, kuria remiantis informacinės visuomenės paslaugų teikėjams, atitinkantiems direktyvos 12, 13 ir 14 straipsnio reikalavimus, negali būti numatyta pareiga stebėti informaciją, kurią jie perduoda arba saugo, o taip pat prievolės aktyviai domėtis aplinkybėmis, rodančiomis nelegalią veiklą.

Teismo pasisakymas dėl to, kad ieškovas pats nesiėmė pakankamų priemonių užtikrinti, jog kompiuteriniu žaidimu būtų naudojamos tik sumokėjus ieškovo nustatytą kainą, yra kritikuotinas. Laikantis teismo pozicijos, kad pats intelektinės nuosavybės teisių turėtojas turi užtikrinti programinės įrangos saugumą, atsakomybė už teisių pažeidimus ir šių teisinių santykių pusiausvyra būtų neproporcingai naudinga informacinės visuomenės paslaugų teikėjams. Pareigą užtikrinti programinės įrangos ar kito intelektinės nuosavybės teisių objekto saugumą šimtu procentų perkeliant ant teisių turėtojo pečių, informacinės visuomenės paslaugų teikėjas visada išvengtų atsakomybės. Nevertinant to, ar šiuo konkrečiu atveju ieškovas tokių priemonių iš tiesų ėmėsi, įprastai neįmanoma visiškai užtikrinti, kad programine įranga bus naudojamos tik už ją

sumokėjus ir gavus teisę programine įranga naudotis, kadangi neegzistuoja visiškai saugumą užtikrinantys techniniai sprendimai. Programinės įrangos techninės apsaugos sistemos yra arba apeinamos (programinės įrangos apėjimas, nulaužimas – angl. *software cracking*⁷⁰), arba reikalaujančios neproporcingai didelių investicijų. Elektroninėje erdvėje egzistuoja grupuotės, kurių tikslas yra kompiuterinių žaidimų ir kitos programinės įrangos apsaugos sistemų nulaužimas.⁷¹ Vis dėlto pažymėtina, jog intelektinės nuosavybės teisės turinčiam subjektui net ir užtikrinus tinkamą kompiuterių programų apsaugą, tai savaimė nereikštų, kad už teisių pažeidimus atsakomybę kiltų tarpinių paslaugų teikėjui.

Iš esmės sutiktina su kitu teismo argumentu, jog nėra faktų, įrodančių, kad be „*Chaos on deponia*“ parsisiuntimo, programos buvo vartotojų pilnai atsisiųstos, kompiuteriuose įdiegtos ir jomis buvo galima naudotis. Čia reikia pažymėti kelis dalykus: 1) pradėtas programinės įrangos siuntimas nebūtinai reiškia, kad programa buvo pilnai atsisiųsta; 2) net ir pilnai atsisiųsta kompiuterinė programa negali būti naudojama, kol ji nėra instaliuojama į kompiuterį, kadangi programą atsisiuntus ji dažniausiai pateikiama tam tikromis techninėmis priemonėmis sugeneruotu duomenų paketu, kurį būtina „išpakuoti“; 3) naudojimosi kompiuterine programa sąlygos įprastai vartotojams pateikiamos prieš pradėdant programos instaliavimą (ar iškart, kai instaliavimas pradėdamas) į kompiuterį, todėl prieš instaliuodamas programą vartotojas įprastai nėra tinkamai informuotas dėl kompiuterinės programos vartojimo sąlygų. Tačiau vertinant šį teisinio santykio elementą taip pat reikia atsižvelgti ir į įrodinėjimo naštos pasiskirstymą. Tikėtina, jog programą parsisiuntęs asmuo turi tikslą tą programą įrašyti į savo kompiuterio kietąjį diską ir ją naudoti, o konkrečių duomenų apie daugelio programų įrašymo faktą praktiškai neįmanoma gauti. Taigi turėtų būti vertinamas ne tik galutinis įrašymo faktas ir konkretūs įrodymai, pagrindžiantis programos įrašymą, bet ir tikėtinas bei nuspėjamas programos instaliavimas.

Kalbant apie interneto ryšio paslaugų teikėjų atsakomybę, svarbu paminėti ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) sprendimą (kuriuo rėmėsi LAT „*Chaos on deponia*“ byloje) 2011 m. lapkričio 24 d. byloje *Scarlet Extended SA* prieš *Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*⁷², kurioje SABAM, valdymo bendrovė, kuri atstovauja autoriams, kompozitoriams ir muzikos kūrinių leidėjams ir suteikia leidimą naudoti apsaugotus jų kūrinius tretiesiems asmenims, padarė išvadą, kad

⁷⁰ Yourdictionary.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.yourdictionary.com/cracking>>.

⁷¹ Wikipedia.org [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą:

<https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_warez_groups>

⁷² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. lapkričio 11 d. sprendimas *Scarlet Extended SA/Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, C-70/10, ECLI:EU:C:2011:771.

naudodamiesi *Scarlet* paslaugomis interneto vartotojai be leidimo ir nesumokėję užmokesčio siunčiasi internetu *SABAM* kataloge esančius kūrinius pasinaudodami „peer-to-peer“ tinklu – atvira keitimosi informacija priemone, kuri yra nepriklausoma, decentralizuota ir su pažangiomis paieškos ir parsisiuntimo funkcijomis. *Scarlet* suteikia savo klientams interneto prieigą ir nesiūlo kitų paslaugų, tokių kaip elektroninių rinkmenų parsisiuntimas ar keitimasis jomis. *SABAM* taip pat prašė nurodyti *Scarlet* nutraukti tokius pažeidimus ir neleisti savo klientams pasinaudojant „peer-to-peer“ programine įranga siųsti muzikos kūrinių rinkmenų ar jas gauti be teisių turėtojų leidimo arba tokį siuntimą ir gavimą blokuoti, o už tokio įpareigojimo neįvykdymą numatyti baudą. Galiausiai *SABAM* prašė *Scarlet* įpareigoti pateikti sprendimui, kuris bus priimtas, įvykdyti skirtų priemonių aprašymą, o už tokio įpareigojimo neįvykdymą numatyti baudą. Buvo norima, jog *Scarlet* filtruotų ir blokuotų neteisėtą keitimąsi elektroninėmis rinkmenomis.

Sprendžiant bylą, ESTT pažymėjo, jog filtravimo sistemos įdiegimas reikštų, jog *Scarlet* kaip interneto ryšio paslaugų teikėjas turėtų visuose savo klientų elektroniniuose pranešimuose išskirti rinkmenas, siunčiamas pasinaudojant „peer-to-peer“ srautu, iš tokio srauto išskirti rinkmenas su kūriniiais, į kurias tariamai turi teises intelektinės nuosavybės teisių turėtojai, nustatyti, kuriomis iš tokių rinkmenų pasikeista neteisėtai, ir užblokuoti konstatuotą neteisėtą keitimąsi rinkmenomis. Visa tai apimtų visą siųstiną informaciją ir būtų taikoma kiekvienam klientui, kuris naudojami šiuo tinklu.

Atsižvelgiant į tai, ESTT konstatavo, kad dėl atitinkamai *Scarlet* nustatyto įpareigojimo įdiegti ginčijamą filtravimo sistemą ji privalėtų aktyviai stebėti visus su visais jos klientais susijusius duomenis, kad užkirstų kelią bet kokiam būsimam intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui. Iš to matyti, kad taip *Scarlet* būtų nustatyta bendra stebėjimo prievolė, draudžiama pagal Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnio 1 dalį. Be to, toks įpareigojimas akivaizdžiai pažeistų atitinkamo teikėjo įmonės laisvę užsiimti verslu, nes pagal šį įpareigojimą ji privalėtų įdiegti sudėtingą, brangiai kainuojančią, nuolat veikiančią ir tik savo lėšomis finansuojamą informacinę sistemą, o tai irgi prieštarautų 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo⁷³ 3 straipsnio 1 dalyje numatyti nuostatai, pagal kurią reikalaujama, kad priemonės, skirtos užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, nebūtų nereikalingai sudėtingos ar brangios. Be to, toks įpareigojimas pažeidžia reikalavimą užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp intelektinės nuosavybės teisės apsaugos, kuria naudojasi autorių teisių turėtojai, ir ūkio

⁷³ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.

subjektams, kaip antai interneto prieigos paslaugų teikėjams, suteiktos laisvės užsiimti verslu apsaugos. Toks įpareigojimas paveiktų ne tik šiuos teikėjus, nes filtravimo sistema gali pažeisti ir jų klientų pagrindines teises, būtent jų teisę į asmens duomenų apsaugą ir laisvę gauti ar skleisti informaciją.

Matyti, jog pagrindinis interneto ryšio paslaugų teikėjų kaip informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atleidimo nuo atsakomybės elementas yra jų teikiamų paslaugų pasyvus pobūdis. Tarpinių paslaugų teikėjai nekontroliuoja siunčiamo turinio, todėl būtų nepagrįsta jiems taikyti atsakomybę už neteisėto turinio siuntimą, vykdomą informacinės visuomenės paslaugų gavėjų. Be to, interneto ryšio paslaugų teikėjų įpareigojimas kokiu nors būdu kontroliuoti turinį, vykdyti siunčiamo turinio stebėjimą ar kitaip vykdyti filtravimą būtų neproporcingas ir nepagrįstas tiek interneto ryšio paslaugų teikėjų atžvilgiu dėl tokio monitoringo reikalavimų finansine prasme, tiek vartotojų atžvilgiu, turint galvoje privatumo apsaugą. Toks vertinimas būdingas ir Lietuvos teismams, ir ESTT, o taip pat iš esmės panašus vertinimas interneto ryšio paslaugų teikėjų atžvilgiu yra taikomas ir kitose jurisdikcijose.

3.3.2. Interneto paslaugų teikėjo pareiga atskleisti IP adresą naudotoją

„*Chaos on deponia*“ byloje nagrinėtas kitas svarbus interneto prieigos paslaugų teikėjų atsakomybės klausimas. LAT sprendė, ar interneto ryšių paslaugas teikiantis subjektas gali būti įpareigotas atskleisti savo vartotojų tapatybę.

Teismas, vertindamas Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo⁷⁴ 3 straipsnyje reglamentuojamus asmens duomenų tvarkymo reikalavimus, paminėjo, jog šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad duomenų valdytojas privalo užtikrinti, kad asmens duomenys būtų renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais ir toliau nebūtų tvarkomi tikslais, nesuderinamais su nustatytaisiais prieš renkant asmens duomenis; 2 punkte – jog tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai. Nurodyto nacionalinio teisės akto – Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo – nuostatomis yra įgyvendinama 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo⁷⁵. Be to, 2002 m. liepos 12 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių

⁷⁴ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, nr. 63-1479.

⁷⁵ 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (95/46/EB) dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo.

sektoriuje⁷⁶, kurios nuostatos perkeltos į Elektroninių ryšių įstatymą ir taip pat reikšmingos sprendžiant šį klausimą.

Problemos esmė yra tai, jog ES teisė neįpareigoja valstybių narių, užtikrinant veiksmingą autorių teisių apsaugą, nustatyti pareigą pateikti asmens duomenis vykstant civiliniam procesui. Tačiau ES teisė reikalauja, kad perkeldamos šias direktyvas valstybės narės užtikrintų, jog bus vadovaujamosi tokiu jų aiškinimu, kuris leistų užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp skirtingų Bendrijos teisės sistemos saugomų pagrindinių teisių. Be to, įgyvendindamos minėtas direktyvas perkeliančias priemones valstybių narių valdžios institucijos ir teismai privalo ne tik aiškinti savo nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų šias direktyvas, bet ir nesivadovauti tokiu jų aiškinimu, kuris pažeistų minėtas pagrindines teises arba kitus bendruosius Bendrijos teisės principus, kaip antai proporcingumo principą.

Taigi, LAT sprenddamas dėl interneto paslaugų teikėjo „Cgates“ pareigos atskleisti duomenis apie IP adreso naudotoją, atsisijuntusį kompiuterinius žaidimus, nurodė, jog būtina atsižvelgti ir užtikrinti skirtingų interesų ir vertybių pusiausvyrą ir proporcingą apsaugą: teisės į nuosavybę (intelektinės nuosavybės teises) ir teisės į privatą gyvenimą gynimo (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis⁷⁷), taip pat teisės (suprantama, kai tokia teisė yra) atgaminti kūrinį asmeniniais tikslais (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 20 straipsnis). LAT nusprendė, kad susiklosčiusiu atveju nėra pagrindo daryti išvadą, kad būtų nagrinėję žemesnės instancijos teismai, vertindami ieškovės veiksmus, siekiant įstatymo nenustatytais priemonėmis ir pažeidžiant civilinio proceso principus išreikalauti iš atsakovės duomenis, identifikuojančius jos teikiamų paslaugų vartotojų asmenis, kaip neteisėtus ir todėl neginamus įstatymo, pažeidė proporcingumo principą ar neužtikrino teisės į nuosavybę (intelektinės nuosavybės teises) ir teisės į privatą gyvenimą gynimo (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis) tinkamos pusiausvyros.

LAT sprendžiant šį klausimą rėmėsi tarptautiniu (ES) lygiu nagrinėta byla, kurioje tapatus klausimas buvo iškeltas ESTT byloje C-275/06 *Productores de Música de España (Promusicae) v. Telefónica de España SAU*⁷⁸. *Promusicae*, pelno nesiekianti asociacija, vienijanti muzikos ir audiovizualinių įrašų gamintojus ir leidėjus, paprašė nacionalinio teismo nurodyti *Telefónica* (komercinei bendrovei, teikiančiai, be kita ko, interneto

⁷⁶ 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių).

⁷⁷ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, nr. 40-987.

⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. sausio 29 d. sprendimas *Productores de Música de España (Promusicae) v. Telefónica de España SAU*, C-275/06, ECLI:EU:C:2008:54.

prieigos paslaugas) atskleisti tam tikrų asmenų, kuriems *Telefónica* teikia interneto prieigos paslaugą ir kurių *IP* adresus bei prisijungimo data bei laikas yra žinomi, tapatybę bei fizinį adresą. *Promusicae* teigimu, šie asmenys naudojami rinkmenų pasikeitimo programa „peer-to-peer“ ir leidžia prieigą prie jų asmeninio kompiuterio laisvai prieinamų duomenų rinkmenoje esančių fonogramų, kurių turinės panaudojimo teisės priklauso *Promusicae* nariams. *Promusicae* teisme teigė, kad „KaZaA“, minėtos „peer-to-peer“ programos, naudotojai vykdo nesąžiningos konkurencijos veiksmus ir pažeidžia intelektinės nuosavybės teises. Todėl ji paprašė pateikti minėtą informaciją, kad galėtų pažeidėjams iškelti civilinę bylą.

ESTT išaiškino, jog Elektroninės komercijos direktyva, Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo⁷⁹, Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo ir Direktyva 2002/58/EB neįpareigoja valstybių narių numatyti pareigą pateikti asmens duomenis tam, kad vykstant civiliniam procesui būtų užtikrinta veiksminga autorių teisių apsauga.

Teismas nurodė, jog sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba⁸⁰ (TRIPS sutartis), 41, 42 ir 47 straipsniai, į kuriuos kiek įmanoma labiau atsižvelgiant turi būti aiškinama Bendrijos teisė, reglamentuojanti sritį, kuriai taikoma ši sutartis, reikalauja veiksmingos intelektinės nuosavybės apsaugos ir teisių į jos teisminę gynybą suteikimo, vis dėlto juose nėra nuostatų, reikalaujančių minėtas direktyvas aiškinti kaip įpareigojančias valstybes naries numatyti pareigą pateikti asmens duomenis vykstant civiliniam procesui.

Teismas nusprendė, jog nepaisant TRIPS sutarties ir intelektinės nuosavybės teisių gynimo, Bendrijos teisė iš valstybių narių reikalauja, kad perkeldamos šias direktyvas jos užtikrintų, jog bus vadovaujamosi tokiu jų aiškinimu, kuris leistų užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp skirtingų Bendrijos teisės sistemos saugomų pagrindinių teisių. Be to, įgyvendindamos minėtas direktyvas perkeliančias priemones valstybių narių valdžios institucijos ir teismai privalo ne tik aiškinti savo nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų šias direktyvas, bet ir nesivadovauti tokiu jų aiškinimu, kuris pažeistų minėtas pagrindines teises arba kitus bendruosius Bendrijos teisės principus, pvz., proporcingumo principą.

Analizuojant interneto vartotojų *IP* adreso ar kitų duomenų atskleidimą, tiek LAT, tiek ESTT pirmiausia vertina skirtingų interesų grupių teisių ir teisėtų lūkesčių

⁷⁹ 2001 m. gegužės 22d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo.

⁸⁰ 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2001, nr. 46-1620.

pusiausvyrą. Išskirtina tai, jog vertinant vartotojų duomenų atskleidimo galimybes, nėra sprendžiama dėl interneto ryšio teikėjų atsakomybės, taigi vartotojų *IP* adreso atskleidimas nėra tiesiogiai susijęs su paslaugų teikėjo atsakomybe, bet yra susijęs su pačių vartotojų atsakomybe už neteisėtus veiksmus. Pagrindinė išvada, kurią galima daryti išanalizavus pateiktas bylas, yra tai, kad ES valstybės narės privalo atsižvelgti į intelektinės nuosavybės teisių ar kitų teisių turėtojų interesus ir juos palyginti su vartotojų interesais. Turint galvoje, jog vertinamos civilinės bylos, dažniausiai vartotojų teisėti interesai – teisė į privatumą, asmens duomenų apsauga ir kitos teisės triumfuoja prieš verslo ar kitų subjektų interesus. Žinoma, teisės aktuose nėra numatyto imperatyvaus draudimo atskleisti vartotojų duomenis, todėl, priklausomai nuo konkrečios situacijos, jie gali būti atskleisti. Kaip nurodyta generalinio advokato Niilo Jääskinen išvadoje byloje ESTT byloje C-461/10: „nedraudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurią vykstant civiliniam procesui teismas, siekdamas identifikuoti konkretų abonentą, įpareigoja interneto prieigos paslaugų teikėją atskleisti autoriaus teisių savininkui ar jo atstovui informaciją apie abonento, kuriam minėtas operatorius suteikė *IP* adresą, panaudotą darant minėtos teisės pažeidimą, tapatybę. Tačiau ši informacija prieš tai turi būti saugota, kad galėtų būti atskleista ir panaudota šiuo tikslu pagal detalias nacionalinės teisės aktų nuostatas, priimtas laikantis su asmens duomenų apsauga susijusios Sąjungos teisės.“⁸¹ Taip pat svarbu paminėti tai, jog vartotojų privatumo apsaugos interesus dažniau vertinamas kaip turintis viršenybę civilinėse bylose, tuo tarpu baudžiamosiose bylose viršenybę dažniausiai turi nukentėjusiojo ar valstybės (visuomenės) interesai.

Be to, kalbant apie *IP* adresus, reikia nepamiršti, jog *IP* adresas dažnai negali būti tinkama priemonė identifikuoti konkretų asmenį, kadangi: 1) kompiuteriu, kuriam priskirtas *IP* adresas, gali naudotis neapibrėžtas skaičius skirtingų asmenų ir gali būti neįmanoma nustatyti, kas atliko konkretų pažeidimą; 2) kai kurie techniniai sprendimai leidžia vartotojams maskuoti *IP* adresą ir jį savarankiškai keisti; 3) viena tinklo prieiga, naudojant belaidį tinklą, gali naudotis keli asmenys naudojantys skirtingus kompiuterius ar kitus prietaisus; 4) kai kurie interneto ryšio paslaugų teikėjai vartotojams suteikia automatiškai kintančius adresus. Kaip matyti, nevertinant net teisėtų lūkesčių į privatumą problemos, *IP* adreso privalomas atskleidimas toli gražu neužtikrina, jog bus teisingai identifikuotas asmuo, atlikęs pažeidimą.

⁸¹ 2011 m. lapkričio 17 d. Generalinio advokato NIILLO JÄÄSKINEN išvada, C-461/10. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62010CC0461>>.

3.3.3. Išraiškos laisvė ir garbė, orumas bei reputacija

Kita svarbi problema, susijusi su elektroninės informacijos erdve, yra išraiškos laisvės bei asmenų garbės, orumo arba dalykinės reputacijos gynimas ir šių skirtingų interesų derinimas. Kalbant apie elektroninės informacijos erdvę ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybę dėl su informacijos sklaida elektroninėje erdvėje susijusių pažeidimų yra svarbu įvertinti paslaugos teikėjų vaidmenį konkrečiuose pažeidimuose, tai yra: kokias turinio valdymo galimybes turi informacinės visuomenės paslaugų teikėjas, kaip turinys filtruojamas, kas yra turinio teikėjas (pats informacinės visuomenės paslaugų teikėjas ar tik šių paslaugų gavėjai) ir t.t.

LAT nagrinėtoje 2014 m. vasario 19 d. byloje Nr. 3K-3-30/2014⁸² ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas uždrausti visas galimas prieigas per Lietuvoje veikiančią viešo naudojimo kompiuterių tinklą prie atsakovo administruojamoje svetainėje www.skundai.lt saugomos draudžiamos skelbti, platinti ir skelbti informacijos bei priteisti iš atsakovo neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovo teigimu, jo, kaip juridinio asmens, dalykinę reputaciją pažeidžia ir tikrovės neatitinka atsakovo valdomo internetinio tinklalapio rubrikoje „Skundai.lt apie darbdavius“ paskelbti komentarai.

Šioje byloje reikšmingas LAT pasisakymas dėl informacijos skelbimo elektroninėje erdvėje aplinkybių. Teismas nurodė, jog vertinant proporcingumą pagal skelbiamos informacijos gavimo būdo, tikrumo, turinio, formos ir padarinių kriterijų, svarbi diskusijų vieta (internetinės erdvė), kuri neišvengiamai diktuoja specifinius saviraiškos laisvės ribojimo reikalavimus. LAT remiasi Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) 2015 m. birželio 16 d. sprendimu *Delfi AS prieš Estiją*⁸³ byloje, kurioje EŽTT nurodė, kad dideliame portalui, publikuojant straipsnį apie jautresius visuomenei klausimus ir turint mintyje bendrą komentarų jame pobūdį, egzistuoja didesnė nei vidutinė rizika, jog diskusijos internete galėtų peržengti priimtinos kritikos ribas ir pasiekti nepagrįsto įžeidimo, neapykantos lygį. EŽTT yra pripažinęs, kad tam tikromis aplinkybėmis internetinio portalo atsakomybė dėl jame kitų asmenų rašomų komentarų gali neprieštarauti saviraiškos laisvei, nes priemonės, nukentėjusiam asmeniui leidžiančios pateikti reikalavimus tik prieš difamacinių komentarų autorius, ne visada geba užtikrinti veiksmingą asmens reputacijos apsaugą.

⁸²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vedautos autotransportas“ v. „S. G.“, Nr. 3K-3-30/2014.

⁸³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. birželio 16 d. sprendimas *Delfi prieš Estiją*, byloje, Nr. 64569/09.

Delfi byloje EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad pats portalas buvo nusprendęs leisti neregistruotų naudotojų komentarus, todėl laikytina, jog taip elgdamasis prisiėmė tam tikrą atsakomybę už šiuos komentarus. Tiesa, šiame kontekste EŽTT įvertino interneto naudotojų troškimo neatskleisti savo tapatybės, naudojantis saviraiškos laisve, svarbą, ir vis dėlto pažymėjo, kad interneto paplitimas ir galimybė arba tam tikrais atvejais pavojus, jog kartą paviešinta informacija liks vieša ir cirkuliuos amžinai, reikalauja apdairumo. Informacijos atskleidimo internete paprastumas ir gana didelis informacijos jame kiekis nulemia užduoties aptikti difamacinius teiginius ir juos pašalinti sudėtingumą; ši užduotis sudėtinga naujienų portalo operatoriui, juolab – nukentėjusiam asmeniui, kuris turi mažiau išteklių nuolat stebėti informaciją internete. Šį veiksni EŽTT laikė svarbiu, nustatant *Delfi* byloje susidūrusių interesų pusiausvyrą.

Be to, *Delfi* sprendime EŽTT, pripažindamas portalui taikytą civilinę atsakomybę pagrįsta, itin akcentavo tai, kad šis portalas buvo suinteresuotas skaitytojų ir komentarų gausumu, nes nuo to priklausė jo pajamos iš reklamos bei turėjo esminę komentarų kontrolę (galimybę juos keisti, trinti). Nagrinėjamu atveju informacinės visuomenės paslaugų teikėjas leido komentuoti neužsiregistravusiems vartotojams, todėl laikytina jį prisiėmus tam tikrą atsakomybę už šiuos komentarus.

Kaip ir anksčiau analizuotose bylose dėl interneto ryšio prieigos paslaugų teikėjų atsakomybės, kalbant apie interneto svetainę, kuri vienu metu veikia ir kaip turinio teikėjas, ir kaip pasyvus tarpininkas, būtina atsižvelgti į aplinkybių visumą. Pirmiausia, nors svetainėje skelbiamų vartotojų komentarų atžvilgiu *Delfi AS* užima sąlyginai pasyvų ir tik techninio pobūdžio vaidmenį, svarbus yra faktas, jog komentarai buvo skelbiami reaguojant į paties svetainės valdytojo paskelbtą straipsnį vykdamas jam įprastą komercinę veiklą bei turint siekį, kad komentarų po skelbiamais straipsniais būtų kuo daugiau.

Antra, vertinamas nepakankamos informacinės visuomenės paslaugų teikėjo pastangos vykdamas draudžiamos skelbti informacijos komentaruose kontrolę bei paskelbtų komentarų operatyvų pašalinimą iš svetainės. Pažymėtina, jog, atsižvelgiant į atskirų asmenų ir į bendrą visuomenės interesą išvengti neapykantą kurstančios kalbos ir kitos neleistinos informacijos, interneto paslaugų teikėjas, šiuo atveju interneto naujienų portalas *Delfi AS*, turi pareigą nedelsiant reaguoti ir ištrinti visuomenės teises pažeidžiančius komentarus. Svarbu tai, jog tokia pareiga interneto svetainės valdytojui kyla nepaisant to, ar buvo gautas atskiras pranešimas ar skundas iš nukentėjusios ar trečiosios šalies.

Vis dėlto, kai kurie argumentai dėl paslaugų teikėjo atsakomybės už paslaugų gavėjų padarytus pažeidimus yra kritikuotini. Teigiama, jog *Delfi AS* paskelbtų

komentarų atžvilgiu laikomas ne pasyviu tarpiniu paslaugų teikėju, kadangi kviečia ir skatina vartotojus komentuoti. Todėl, atsižvelgiant į tai, jog svetainės valdytojas nėra tik pasyvus technines paslaugas teikiantis subjektas, jam negali būti taikoma bendroji tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės ribojimo išimtis. Deja, negalima pilnai sutikti su tokia teismų nuomone, kadangi iš esmės bet kokių informacinės visuomenės paslaugų teikėjas kviečia ir skatina vartotojus naudotis jo teikiamomis paslaugomis. Pvz., interneto ryšio prieigos paslaugų teikėjas skatina vartotojus naudotis interneto ryšiu, tačiau tai nereiškia, kad vartotojai yra skatinami internetu naudotis pažeidžiant teisės aktus. Lygiai taip pat nereiškia, kad interneto naujienų portalas skatina vartotojus rašyti neleistinus komentarus.

Diskutuotinas ir galutinis EŽTT sprendimas *Delfi AS* byloje, kadangi nepaisant visų išsakytų teismo argumentų, nepaneigiamas faktas yra tai, jog ne pats paslaugų teikėjas skelbė neleistino turinio komentarus – tai darė vartotojai. *Delfi AS* kaip interneto portalo valdytojas tiesiog sukūrė ir leido naudotis komentarų skelbimo platforma, kuo iš esmės ir apsiriboja *Delfi AS* veiksmai. Vien galimybių suteikimas dalintis informacija ar nuomone neturėtų būti laikomas prisidėjimu prie neteisėtų veiksmų ir neturėtų reikšti, kad paslaugų teikėjas gali numatyti neteisėto turinio komentarų skelbimą.

Nepaisant teismo išsakytų argumentų visumos, pagrindinis kriterijus panašaus pobūdžio bylose, o daugeliu atveju ir kitais elektroninėje erdvėje atsiradusių teisinių santykiu atvejais, yra nevienodos informacinės visuomenės paslaugų teikėjo ir nukentėjusiojo asmens finansinės, techninės ir kitos galimybės. Jeigu pripažįstama, jog interneto svetainės valdytojui vykdyti vartotojų talpinamo turinio monitoringą yra didelė našta, tenka pripažinti ir tai, kad nukentėjusiems asmenims vykdyti panašų stebėjimą ir tinkamai ginti savo teises ši našta yra nepalyginamai didesnė, o neretu atveju nukentėjusiems asmenims to efektyviai įgyvendinti apskritai neįmanoma, pvz., nežinant, koks konkretus asmuo rašė neleistiną komentarą, neturint jokios galimybės kontroliuoti komentarus ir panašiai.

Kalbant apie informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybę, o šiuo konkrečiu atveju – apie interneto naujienų portalo atsakomybę, paslaugų teikėjams gali būti taikoma deliktinė civilinė atsakomybė, jeigu konkretus teisinis santykis atitinka tam tikras sąlygas. Kadangi informacinės visuomenės paslaugų teikėjas nesiėmė tinkamų priemonių užkirsti kelią pažeidimams ir pašalinti pažeidimus, o taip pat nebuvo tik pasyvus, techninio pobūdžio paslaugas teikiantis subjektas, paslaugų teikėjas negali remtis tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės ribojimu. Kai informacinės visuomenės paslaugų teikėjas negali remtis atsakomybės išlygomis, numatytomis Elektroninės

komercijos direktyvoje ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatyme, toks paslaugų teikėjas atsako pagal įprastas civilinės atsakomybės sąlygas. Komentuojamu atveju būtent ir kilo tokia situacija, nes *Delfi AS* kaip subjektui, galinčiam ir turinčiam pareigą kontroliuoti turinį, nebuvo pritaikyta atsakomybės išlyga. *Delfi AS* buvo pritaikyta deliktinė civilinė atsakomybė ir svetainės valdytojas buvo įpareigotas atlyginti žalą, kadangi pats portalas buvo nusprendęs leisti neregistruotų naudotojų komentarus, todėl laikytina, jog taip elgdamasis prisiėmė tam tikrą atsakomybę už šiuos komentarus. Kiek tai susiję su teisių gynimu, informacinės visuomenės paslaugų teikėjas, nors ir nepasižymi tiesioginės kaltės požymiais, yra laikomas atsakingu už padarytą pažeidimą, jeigu negali būti pritaikytos tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės ribojimo sąlygos.

3.3.4. Elektroninės komercijos paslaugų teikėjų atsakomybė

Kita svarbi informacinės visuomenės paslaugų teikėjų kategorija – elektroninės komercijos tarpininkai taip pat išsiskiria tam tikrais specifiniais atsakomybės aspektais. 2011 m. liepos 12 d. ESTT nagrinėtoje byloje *L'Oréal SA ir kiti v. eBay International AG* ir kiti nustatė pagrindinius elektroninės komercijos tarpininkų atsakomybės elementus.

L'Oréal, kaip kvepalų, kosmetikos bei plaukų priežiūros gaminių gamintojas ir prekyautojas bei keleto nacionalinių prekių ženklų Jungtinėje Karalystėje bei ES savininkas, kreipėsi laišku į *eBay*, kuriame išdėstė savo susirūpinimą dėl plačiai paplitusių sandorių, sudaromų *eBay* Europos svetainėse, kuriais pažeidžiamos jos intelektinės nuosavybės teisės.

Prašymą byloje pateikęs Jungtinės Karalystės teismas klausė, kaip atsižvelgiant į Direktyvą 89/104, skirtą valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti⁸⁴ ir Reglamentą Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo⁸⁵ reikia kvalifikuoti prekių ženkams tapačių arba į juos panašių žymenų nurodymą elektroninės prekyvietės operatoriaus svetainėje. ESTT nurodė, jog prekiaujant elektroninėje prekyvietėje tokios prekyvietės operatoriaus teikiama paslauga apima jo klientų – pardavėjų pateiktų pasiūlymų pirkti skelbimą bei, kad, kai tokie pasiūlymai susiję su prekių ženklu žymimomis prekėmis, elektroninės prekyvietės operatoriaus svetainėje neišvengiamai pasirodys prekių ženkams tapatūs arba į juos panašūs žymenys.

Tačiau, ESTT teigimu, tai, kad šiomis aplinkybėmis šie žymenys minėtoje svetainėje „naudojami“, tai nereiškia, kad juos naudoja, kaip numatyta Direktyvoje

⁸⁴ 1988 m. gruodžio 21 d. Pirmoji tarybos direktyva (89/104/EEB) dėl valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais.

⁸⁵ 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo.

89/104 ir Reglamente Nr. 40/94, elektroninės prekyvietės operatorius. Tam, kad būtų galima laikyti, jog trečiasis asmuo „naudoja“ savininko prekių ženklui tapatų ar panašų į jį žymenį, kaip nurodyta Direktyvos 89/104 5 straipsnyje ir Reglamento Nr. 40/94 9 straipsnyje, reikia bent jau to, kad trečiasis asmuo naudotų žymenį pateikdamas savo paties komercinį pranešimą. Reikia pabrėžti, kad kai šis trečiasis asmuo teikia paslaugą, kurios esmė – leisti jo klientams, vykdančioms komercinę veiklą, kaip antai pasiūlymų pirkti teikimas, parodyti prekių ženklams tapačius ar į juos panašius žymenis jo svetainėje, tai nereiškia, kad jis šioje svetainėje pats naudoja šiuos žymenis, kaip tai suprantama minėtose Sąjungos teisės nuostatose. Daroma išvada, kad prekių ženklams tapačius ar panašius į juos žymenis elektroninės prekyvietės operatoriumi priklausančioje svetainėje naudoja ne pats prekyvietės operatorius, bet prekyvietės operatoriaus klientai – pardavėjai.

ESTT sprendžiant dėl elektroninės prekyvietės operatoriaus atsakomybės, nebuvo ginčijama, jog *eBay* saugo, t. y. savo serverio atmintyje išsaugo šių klientų suteiktus duomenis. *eBay* išsaugo kiekvieną kartą, kai klientas jos svetainėje atidaro pardavėjo sąskaitą ir jai pateikia savo pasiūlymų pirkti prekes duomenis. Be to, *eBay* paprastai atlyginama sumokant procentinę dalį nuo su šiais pasiūlymais pirkti prekes susijusių sandorių vertės. Tačiau vien aplinkybė, kad elektroninės prekyvietės operatorius savo serveryje saugo pasiūlymus pirkti prekes, nustato savo paslaugos teikimo taisykles, už šią paslaugą jam mokamas atlyginimas ir jis savo klientams suteikia bendro pobūdžio informaciją, neturėtų iš jo atimti galimybės pasinaudoti Elektroninės komercijos direktyvoje numatytais išimtimis atsakomybės srityje. Tačiau jei šis operatorius suteikė pagalbą, skirtą visų pirma patobulinti nagrinėjamų pasiūlymų pirkti prekes teikimą ar juos reklamuoti, reikia matyti, kad jis užėmė ne neutralią poziciją tarp atitinkamo kliento – pardavėjo ir potencialių pirkėjų, bet atliko aktyvų vaidmenį, leidžiantį jam turėti žinių apie šiuos pasiūlymų duomenis ar juos kontroliuoti. Taigi, kalbant apie šiuos duomenis, jis negali remtis Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnyje nurodyta išimtimi atsakomybės srityje.

Tam, kad iš informacinės visuomenės paslaugos teikėjo būtų atimta galimybė remtis Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnyje numatytu atleidimu nuo atsakomybės, pakanka, kad jis žinotų apie faktus ir aplinkybes, kuriomis remdamasis rūpestingas ūkio subjektas turėjo konstatuoti atitinkamą pažeidimą ir imtis veiksmų pagal minėto 14 straipsnio 1 dalies b punktą. Atsižvelgiant į šiuos ir kitus ESTT naudotus argumentus, ESTT nusprendė, jog Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad ji taikoma elektroninės prekyvietės operatoriumi, jeigu jis

neatliko aktyvaus vaidmens, leidžiančio jam turėti žinių apie saugomus duomenis ar juos kontroliuoti. Minėtas operatorius atlieka tokį vaidmenį, kai jis suteikia pagalbą, skirtą visų pirma patobulinti atitinkamų pasiūlymų pirkti prekes teikimą ar juos reklamuoti. Be to, nors elektroninės prekyvietės operatorius neatliko pirmesniame punkte nurodyto aktyvaus vaidmens ir todėl jo paslaugų teikimas patenka į Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, vis dėlto tokioje byloje, kuri gali būti išspręsta priteisiant žalos atlyginimą, jis negali remtis šioje nuostatoje numatytu atleidimu nuo atsakomybės, jeigu žinojo apie faktus arba aplinkybes, kuriomis remdamasis rūpestingas ūkio subjektas būtų turėjęs konstatuoti, jog nagrinėjami pasiūlymai pirkti prekes neteisėti, ir tai žinodamas jis nedelsdamas nesiėmė veiksmų pagal minėto 14 straipsnio 1 dalies b punktą.

Kitas šiame kontekste labai svarbus ESTT 2010 m. kovo 23 d. sprendimas sujungtose bylose C-236/08–C-238/08 *Google France SARL ir Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA* ir kt.⁸⁶, nors ir nėra susijęs konkrečiai su elektroninės komercijos paslaugų teikėjų – elektroninės komercijos tarpininkų paslaugomis, puikiai iliustruoja kai kurias elektroninėje erdvėje pasitaikančias komercijos problemas ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybę. Šiose bylose buvo pasisakyta dėl interneto paieškos svetainės *Google* atsakomybės.

Vertinama *Google* nuorodų teikimo paslauga „*AdWords*“, kuri leidžia bet kokiam ūkio subjektui, pasirinkus vieną ar kelis raktinius žodžius ir jiems sutapus su interneto vartotojo per paieškos sistemą atliekamoje paieškoje nurodytais vienu ar keliais žodžiais, pateikti reklaminę nuorodą į savo tinklavietę (taip pat pateikiami „natūralūs“ rezultatai, kai paieškos sistema mažėjančia tinkamumo tvarka pateikia interneto tinklavietes, kurios labiausiai atitinka šiuos žodžius). Reklaminė nuoroda yra pateikiama rubrikoje „rėmėjų nuorodos“. Prie tokios reklaminės nuorodos pateikiamas trumpas komercinis pranešimas. Nuoroda ir pranešimas kartu sudaro toje rubrikoje rodomą skelbimą. Už nuorodų teikimo paslaugą reklamuotojas moka atlygį už kiekvieną spustelėjimą ant reklaminės nuorodos. Šis atlygis apskaičiuojamas, be kita ko, pagal „maksimalią kainą už spustelėjimą“, kurią sudarydamas sutartį su *Google* dėl nuorodų teikimo paslaugų reklamuotojas nurodo galįs mokėti, bei nuo interneto vartotojų spustelėjimų ant tokios nuorodos skaičiaus. Keletas reklamuotojų gali pasirinkti tą patį raktinį žodį. Jų reklaminių nuorodų rodymo tvarka yra nustatoma, be kita ko, pagal maksimalią kainą už spustelėjimą, ankstesnių spustelėjimų ant šių nuorodų skaičių ir skelbimo kokybę, kurią vertina *Google*. Reklamuotojas gali bet

⁸⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. kovo 23 d. sprendimas *Google France SARL ir Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA* ir kt., C-236/08 – C-238/08, ECLI:EU:C:2010:159.

kada pagerinti savo vietą skelbimų sąrašė nustatydamas didesnę maksimalią kainą už spustelėjimą arba bandydamas pagerinti savo skelbimo kokybę.

Kilo atskiri, tačiau panašaus pobūdžio ginčai. Įmonė *Vuitton*, kuri prekiauja, be kita ko, prabangiomis rankinėmis ir kitais gaminiais iš odos, esanti Bendrijos prekių ženklo „*Vuitton*“ ir kitų visuotinai gerą vardą turinčių prekių ženklų savininkė, pastebėjo, kad interneto vartotojams *Google* paieškos sistemoje surinkus jos prekių ženklus sudarančius žodžius, rubrikoje „rėmėjų nuorodos“ pasirodo nuorodos į tinklavietes, kuriose siūloma įsigyti *Vuitton* produktų imitacijų. Taip pat buvo nustatyta, kad reklamuotojams *Google* suteikdavo galimybę pasirinkti ne tik *Vuitton* prekių ženklus atitinkančius raktinius žodžius, bet ir šių žodžių sąsajas su imitacija išreiškiančiais žodžiais, kaip antai „imitacija“ ir „kopija“.

Tuo tarpu įmonė *Viaticum*, kuri yra Prancūzijos prekės ženklo „*Bourse des Vols*“ ir kitų prekių ženklų, įregistruotų kelionių organizavimo paslaugoms, savininkė, bei *Luteciel*, užsiimanti informatikos paslaugų kelionių agentūroms teikimo veikla ir redaguojanti ir prižiūrinti *Viaticum* interneto tinklavietę, pastebėjo, kad interneto vartotojams *Google* paieškos sistemoje surinkus minėtus prekių ženklus sudarančius žodžius, rubrikoje „rėmėjų nuorodos“ pasirodo nuorodos į *Viaticum* konkurentų tinklavietes. Taip pat buvo nustatyta, kad *Google* suteikė reklamuotojams galimybę šiuo tikslu pasirinkti prekių ženklus atitinkančius raktinius žodžius. Be to, iš esmės identiška situacija kilo ir dėl *P.-A. Thonet* ir *CNRRH*, teikiančių paslaugas vartotojams, kurie pastebėjo, kad interneto vartotojams *Google* paieškos sistemoje surinkus šį prekių ženklą sudarančius žodžius, rubrikoje „rėmėjų nuorodos“ pasirodo nuorodos į *CNRRH* konkurentų tinklavietes. Taip pat buvo nustatyta, kad *Google* suteikė reklamuotojams galimybę šiuo tikslu pasirinkti šį žodį kaip raktinį.

Teisingumo teismas savo sprendime nurodė, jog nuorodų paslaugos internete teikėjas, kuris išsaugo kaip raktinį žodį prekių ženklui tapatų žymenį ir organizuoja skelbimų rodymą pasinaudojant juo, nenaudoja šio žymens pagal Direktyvos 89/104 dėl prekių ženklų 5 straipsnio 1 ir 2 dalis ar Reglamento dėl Bendrijos prekių ženklo 9 straipsnio 1 dalį. Taip pat akivaizdu, kad tokios paslaugos teikėjas, išsaugodamas kai kurių savo klientų naudai prekių ženklams tapačius žymenis kaip raktinius žodžius ir organizuodamas skelbimų rodymą pasinaudojant jais, užsiima komercine veikla ir siekia ekonominės naudos ir, kad ši paslauga yra teikiama ne tik tokių prekių ženklų savininkams arba ūkio subjektams, įgaliotiems pardavinėti jų prekes ar paslaugas, bet be savininkų sutikimo ir jų konkurentams arba kopijuotojams. Nors iš šios informacijos matyti, kad, leisdamas reklamuotojams kaip raktinius žodžius pasirinkti prekių ženklams

tapačius žymenis, išsaugodamas juos ir pateikdamas internete savo klientų skelbimus pasinaudodamas jais, nuorodų paslaugos teikėjas užsiima „prekybos veikla“, tačiau iš to negalima daryti išvados, kad paslaugos teikėjas pats „naudoja“ šiuos žymenis. Vien tai, kad trečiasis asmuo naudoja savininko prekių ženklui tapatų ar panašų į jį žymenį ir kad nuorodų paslaugos teikėjas leidžia savo klientams naudoti prekių ženklams tapačius ar į juos panašius žymenis, nereiškia, kad šiuos žymenis naudoja pats *Google*.

Taigi, šioje byloje, todėl ir panašiose situacijose ir teisiniuose santykiuose, reikia įvertinti, ar nuorodų paslaugos internete teikėjo vaidmuo neutralus, o jo veiksmai yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, todėl jis neturi žinių apie saugomus duomenis arba jų nekontroliuoja. Jeigu informacinės visuomenės paslaugų teikėjas atitinka šiuos reikalavimus, t. y., užima neutralų vaidmenį, teikėjui turėtų būti taikoma šiame darbe jau aptarta „tarpininko“ išimtis.

Vis dėlto pažymėtina, kad Elektroninės komercijos direktyvos 14 str. numatytas atsakomybės ribojimas – tarpinių paslaugų teikėjų išimtis, reiškia, kad tokios paslaugos teikėjas negali būti laikomas atsakingu už duomenis, kuriuos jis išsaugojo šios paslaugos gavėjo prašymu, nebent paslaugos teikėjas, sužinojęs, remdamasis žalą patyrusio asmens pateikta informacija ar kaip nors kitaip, kad šie duomenys arba paslaugos gavėjo veiksmai yra neteisėti, nesiėmė skubių priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ja naudotis. Taigi, tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės ribojimas nėra absoliutus ir priklauso nuo tinkamo reagavimo į jų žinioje esančius neteisėtus veiksmus.

Apibendrinant analizuojamas situacijas išskirtinas pagrindinis elementas, kuris sutampa su jau šiame darbe nagrinėtomis situacijomis: informacinės visuomenės paslaugų teikėjo – interneto tarpininko atsakomybė priklauso ne tik nuo to, ar paslaugų teikėjas asmeniškai atliko konkretų pažeidimą, bet ir nuo paslaugų teikėjo žinojimo apie pažeidimą ir reagavimo į pažeidimus bei į pranešimus. Pavyzdžiui, nors nagrinėtoje byloje *eBay* nenaudojo ženklo komercinėje veikloje, kaip „naudojimas“ suprantamas teisės aktuose, tačiau, sprendžiant dėl žalos atlyginimo, informacinės visuomenės paslaugų teikėjas negali remtis atleidimu nuo atsakomybės, jeigu žinojo apie faktus arba aplinkybes, kuriomis remdamasis rūpestingas ūkio subjektas būtų turėjęs konstatuoti, jog nagrinėjami pasiūlymai pirkti prekes neteisėti, ir tai žinodamas jis nedelsdamas nesiėmė veiksmų. Vadinas, taip pat kaip ir interneto naujienų portalų atveju ar kitų informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atveju, elektroninės komercijos tarpininkui gali būti taikoma deliktinė civilinė atsakomybė ir iš elektroninės komercijos tarpininko priteisiamas žalos atlyginimas.

Akivaizdu, jog žalos atlyginimo prievolė turi būti solidariai taikoma tiek elektroninės komercijos tarpininkui, kuriam negalioja atsakomybės ribojimo išlyga, tiek faktiškai neteisėtus veiksmus atlikusiems asmenims. Vis dėlto, kiek tai susiję su teisių gynimu ir nukentėjusiais asmenimis, šie turi teisę reikalauti žalos atlyginimo iš bet kurio atsakingo subjekto. Atsižvelgiant į jau nagrinėtą problemą dėl vartotojų *IP* adresų atskleidimo ir faktinį tikrųjų teisių pažeidėjų anonimiškumą, nukentėjusieji asmenys dažniausiai neturi galimybės kreiptis dėl žalos atlyginimo iš tikrųjų pažeidėjų. Todėl natūralu, kad civilinė atsakomybė taikoma elektroninės komercijos tarpininkams ir kitiems informacinės visuomenės paslaugų teikėjams.

Vertinant visas šiame darbe jau analizuotas situacijas ir skirtingus informacinės visuomenės paslaugų teikėjų tipus, pastebima iš esmės visiems informacinės paslaugų teikėjams aktuali tendencija. Jeigu informacinės visuomenės paslaugų teikėjas užima pasyvų vaidmenį ir teikia tik techninio pobūdžio paslaugas, tai tokiam paslaugų teikėjui negali būti taikoma atsakomybė remiantis bendrąją tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės išimtimi. Tačiau, jeigu informacinės visuomenės paslaugų teikėjas užima aktyvų vaidmenį arba turi informacijos apie pažeidimus, bet nesiima priemonių pažeidimams pašalinti arba jų išvengti, atsakomybės ribojimo išlyga negali būti taikoma, ir, tokiu atveju, informacinės visuomenės paslaugų teikėjui kyla civilinė atsakomybė ir prievolė atlyginti žalą.

3.3.5. Prieigos prie turinio blokavimas

Vertinant šio darbo pirmame ir antrame skyriuose pateiktą informaciją dėl interneto veikimo principo, elektroninės informacijos erdvės techninių parametrų ir interneto teisės charakteristikos, užtikrinti visapusišką, o kartais net ir minimalią teisinę apsaugą elektroninėje erdvėje yra sunkiai įmanoma. Taip yra dėl elektroninės erdvės *de facto* globalaus pobūdžio, atskirų interneto jurisdikcijų nebūvimo, milžiniško vartotojų skaičiaus, kiekvieno iš vartotojų galimybės dalintis informacija ir ją pasiekti, o taip pat kitų aplinkybių. Teisių gynimo situaciją dar labiau komplikuoja skirtingi elektroninėje erdvėje veikiančių subjektų interesai, nevisiškai aiškūs informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ir gavėjų vaidmenys bei kitos problemos.

Atsižvelgiant į tai, siekiant efektyvaus teisių gynimo elektroninės erdvės teisiniuose santykiuose, yra taikomas vienas iš efektyviausių internete galimų teisių gynimo būdų – prieigos prie turinio blokavimas. Šis techninis sprendimas, kuriuo siekiama, jog tam tikra informacija internete vartotojams bus neprieinama, yra unikali teisių gynimo priemonė,

būdinga tik elektroninės informacijos erdvės teisiniams santykiams. Vartotojų prieigos prie tam tikro turinio internete blokavimas įprastai yra įgyvendinamas interneto ryšio paslaugų teikėjų, naudojant jiems prieinamas technines priemones. Taigi, pagrindinis subjektas, kuris įgyvendina šį sprendimo būdą, yra interneto ryšio paslaugų teikėjas. Nukentėjusiems nuo teisių pažeidimų asmenims ar kitiems subjektams pasikreipus į teismą, teismas gali įpareigoti interneto ryšio paslaugų teikėją blokuoti prieigą prie neteisėto turinio, tačiau toks įpareigojimas nereiškia, jog interneto ryšio paslaugų teikėjui kyla atsakomybė.

LAT sprendime – 2013 m. vasario 27 d. civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013⁸⁷, teismas pasisakė dėl iš esmės tapačiomis aplinkybėmis aukščiau nurodytai LAT bylai dėl informacijos, pažeidžiančios dalykinę reputaciją, kilusio ginčo. Byloje atsakovo valdomo interneto tinklalapio rubrikoje „Skundai.lt apie darbdavius“ buvo paskelbti komentarai, kurie neatitinka tikrovės ir žemina bendrovės dalykinę reputaciją, todėl ieškovas kreipėsi su prašymu dėl prieigos prie atsakovo administruojamoje svetainėje saugomos draudžiamos skleisti, platinti, skelbti informacijos uždraudimo ir neturtinės žalos atlyginimo.

Atribojant reikalavimą uždrausti visas galimas prieigas per Lietuvos Respublikoje veikiančią viešo naudojimo kompiuterių tinklą prie ieškinyje nurodytos administruojamoje svetainėje www.skundai.lt saugomos draudžiamos skleisti, platinti ir skelbti informacijos ir reikalavimą priteisti neturtinės žalos atlyginimą, LAT, remdamasis 2012 m. gruodžio 21 d. nutartimi, priimtoje faktinėmis aplinkybėmis iš esmės analogiškoje nagrinėjamai civilinėje byloje *J. K. ir UAB CAN2 FASHION v. S. G.*⁸⁸, pasisakė, jog įpareigojimas pašalinti informacinės visuomenės paslaugų teikėjo perduodamą ir (ar) saugomą neteisėtą informaciją negali būti tapatinamas su teisinės atsakomybės už neteisėtos informacijos saugojimą ir skleidimą taikymu tokiam paslaugų teikėjui.

Ieškovo reikalavimas uždrausti prieigą prie tinklalapyje saugomos neteisėtos informacijos yra savarankiškas reikalavimo priteisti neturtinę žalą (t. y. taikyti deliktinę civilinę atsakomybę) atžvilgiu, ir šiam reikalavimui patenkinti nustatyta (reikalaujama) mažiau aplinkybių. Reikalavimo uždrausti prieigą tenkinimas nepriklauso nuo civilinės atsakomybės informacinės visuomenės paslaugų teikėjui taikymo ar netaikymo. Teismas nagrinėjamoje byloje nurodė, jog remiantis Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 15 straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad asmenys, kurių teises pažeidžia paslaugų

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje „S. G.“ v. UAB „Vedautos autotransportas“, Nr. 3K-3-50/2013.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje „J. K.“ ir UAB „CAN2 FASHION“ v. „S. G.“, Nr. 3K-3-586/2012.

teikėjo perduodama ir (ar) saugoma informacija ar su ja susijusi veikla, turi teisę kreiptis į teismą su prašymu įpareigoti paslaugos teikėją imtis veiksmų, kad būtų nutrauktas pažeidimas, vykdomas naudojant tarpines informacinės visuomenės paslaugas, ar užkirstas jam kelias, nepaisant to, kad už tokį pažeidimą pagal Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 12–14 straipsnius (kuriuose numatytos tarpininkų atsakomybės sąlygos) paslaugos teikėjas neatsako.

Minėtoje byloje taip pat pasisakyta, jog informacinės visuomenės paslaugų teikėjo statusas (tarpinis teikėjas ar ne) yra reikšmingas sprendžiant dėl atsakomybės (civilinės, administracinės, baudžiamosios) jam taikymo, tačiau neturi reikšmės sprendžiant dėl reikalavimo pašalinti neteisėtą informaciją tenkinimo sąlygų. Taip pat neturi reikšmės, kas yra informacijos autorius ar šaltinis, ar jie nustatyti ir kokia jų nuomonė (pozicija) dėl reikalavimo pašalinti informaciją, nes tokiu atveju sprendžiama dėl neteisėtų veiksmų (neteisėtos informacijos viešo skelbimo) nutraukimo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra aiškiai atribojęs reikalavimui pašalinti informacinės visuomenės paslaugų teikėjo perduodamą ir (ar) saugomą neteisėtą informaciją (t. y. uždrausti prieigą prie tokios informacijos) privalomas aplinkybes: informacijos neteisėtumas (neskelbtinumas), informacijos perdavimo ir (ar) saugojimo faktas ir atsakovo buvimo atitinkamų informacinės visuomenės paslaugų teikėju faktas.

Galima daryti išvadą, jog reikalavimas informacinės visuomenės paslaugų teikėjui uždrausti prieigą prie neteisėtos informacijos arba pašalinti neteisėtą informaciją yra savarankiškas teisių gynimo būdas, kuris gali būti taikomas kartu arba atskirai su kitais teisių gynimo būdais, ir šis teisių gynimo būdas gali būti taikomas nepriklausomai nuo to, ar konkretus informacinės visuomenės paslaugų teikėjas yra tarpinių paslaugų teikėjas, ar toks nėra. Taip pat šis būdas gali būti taikomas nepriklausomai nuo to, ar konkretus informacinės visuomenės paslaugų teikėjas gali remtis bendrąją atsakomybės išlyga, ar ne. Be to, reikalavimas panaikinti prieigą gali būti reiškiamas tarpinių paslaugų teikėjams, pačių teisių pažeidėjų į bylą netraukiant, kadangi informacijos neteisėtas pobūdis (neskelbtinumas) įstatyme nesiejamas su ją sukūrusiu ir paskleidusiu asmeniu.

Kaip šiame darbe jau minėta, prieigos prie neteisėto turinio blokavimas nėra išimtinai civilinių teisių gynimo būdas, ir gali būti naudojamas kitokiuose teisiniuose santykiuose. Pvz., kaip minėta, Lietuvoje galiojančios azartinių lošimų licencijos neturinčių azartinių lošimų organizatorių nuotolinių azartinių lošimų interneto svetainės Lietuvoje gali būti blokuojamos remiantis Azartinių lošimų įstatymo 20⁷ str. Šiame įstatyme numatyta, kad Lietuvos Respublikos Lošimų priežiūros tarnyba, atlikusi tyrimą ir nustačiusi, kad nelegalios lošimų veiklos vykdytojas Lietuvos Respublikoje organizuoja

nuotolinius lošimus, turi teisę duoti privalomus nurodymus informacijos prieglobos paslaugų teikėjui ir (ar) tinklo paslaugų teikėjui skubiai pašalinti informacijos prieglobos paslaugų teikėjo saugomą informaciją, kuri naudojama siekiant nelegaliai vykdyti nuotolinius lošimus, arba panaikinti galimybę šią informaciją pasiekti.

Lošimų priežiūros tarnyba tokia teise aktyviai naudojasi, pavyzdžiui, 2016 m. gegužės 18 d. administracinėje byloje Nr. AS-345-756/2016⁸⁹ Lošimų priežiūros tarnyba prašė tinklo paslaugų teikėjams panaikinti galimybę pasiekti interneto svetainės prieinamą informaciją, kuri yra naudojama siekiant nelegaliai vykdyti nuotolinius lošimus naudojant „Triobet“ prekės ženklą. Taip pat, Lošimų priežiūros tarnybos puslapyje yra sudarytas nelegalios lošimų veiklos vykdytojų sąrašas⁹⁰, kuriame nurodytos blokuojamos interneto svetainės. Deja, net ir prieigos prie interneto svetainių blokavimas praktikoje ne visada veiksmingas, kadangi iš sąrašo nurodytų blokuojamų interneto svetainių, dauguma yra nesunkiai pasiekiamos, nenaudojant jokių papildomų priemonių, skirtų išvengti blokavimo. Pvz., pasiekiamos svetainės: www.unibet.lt, www.pokerstars.eu ir jau minėta „Triobet“ prekės ženklo svetainė www.triobet.com.

3.3.6. „Peer-to-peer“ arba „torrent“ svetainių atsakomybė

Prieigos prie neteisėtos informacijos blokavimas yra plačiai taikomas prieš intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančias interneto svetaines, sudarančias vartotojams sąlygas tiesiogiai tarpusavyje keistis failais. Tokios „peer-to-peer“ svetainės, tai, pvz., daugeliui gerai žinomos „Demonoid“ ar „ThePirateBay“. Lietuvoje žinomos svetainės www.torrent.lt ir www.linkomanija.net. „Peer-to-peer“ failų dalinimosi platformos dar žinomos kaip „torrentų“ svetainės (angl. *torrent trackers*). Šių svetainių esmė yra leisti interneto vartotojams patogiai ieškoti ir dalintis mažos apimties failais – „torrentais“, kurie savyje talpina metaduomenis, leidžiančius vartotojams jungtis tarpusavyje ir dalintis duomenimis, kiekvienam vartotojui vienu metu tiek siunčiantis failus į savo kompiuterį, tiek išsiunčiant failus iš savo kompiuterio į kitų vartotojų kompiuterius.

„Peer-to-peer“ svetainės ir ypatingai platus jų naudojimas yra viena aštriausių problemų intelektinės nuosavybės teisių srityje, kadangi „peer-to-peer“ technologijos naudojimas yra be galo efektyvus būdas dalintis bet kokio turinio failais. Nors ir ne visada, tačiau dažniausiai ši technologija yra naudojama užsiimant piratavimu

⁸⁹ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo teisėjų kolegija. 2016 m. gegužės 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-345-756/2016.

⁹⁰ Nelegalios lošimų veiklos vykdytojų sąrašas. 2017, Nr. NLV-7. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lpt.lt/nelegalios-losimu-veiklos-vykdytojai/>>.

elektroninėje erdvėje. Piratavimas yra laikomas viena didžiausių problemų intelektinės nuosavybės srityje⁹¹, o piratavimo sukeltos pasekmės ir žala skaičiuojama milijonais ar net milijardais⁹².

„Torentų“ problema šiame darbe nuodugnai nenagrinėjama, kadangi, atsižvelgiant į „peer-to-peer“ technologiją, yra diskutuojama dėl daugelio su ja susijusių klausimų. Pirmiausia, nėra visiškai aišku, kiek iš tiesų piratavimas padaro žalos, nes piratavimas gali turėti ir pozityvų efektą produktų sklaidos, populiarinimo ir kitais atžvilgiais. Kalbant apie „peer-to-peer“ svetainių naudotojų atsakomybę taip pat kyla daug diskusijų, kadangi naudojant „peer-to-peer“ technologiją, vartotojai beveik niekada pilnai nepersiunčia kitiems vartotojams pilno duomenų paketo – vartotojas, siųsdamasis failus, dažniausiai tą patį failą parsisiunčia iš daugelio skirtingų vartotojų vienu metu, kadangi failas būna padalintas į daug mažų dalių. Kyla klausimas – ar gali vartotojai būti laikomi pažeidusiais intelektinės nuosavybės teises, jeigu išsiuntė tik atskirą dalį duomenų, kurie be kitos dalies duomenų negali būti panaudoti?

Tuo tarpu, turint galvoje pačių „peer-to-peer“ svetainių atsakomybę, taip pat kyla pagrįstų ir svarbių klausimų, kadangi pačiose svetainėse nėra talpinami jokie duomenys, kurie tiesiogiai pažeidžia intelektinės nuosavybės teises. „Torrent“ svetainėse paprasčiausiai siūloma infrastruktūra, leidžianti vartotojams keistis metaduomenimis. Intelektinės nuosavybės teisių objektai būna siunčiami tiesiogiai iš vieno vartotojo kompiuterio į kito vartotojo kompiuterį, todėl „torrent“ svetainėse šie duomenys niekada nėra talpinami. Kitiškai ir nuodugnai analizuoti „peer-to-peer“ problemą būtų galima tik atskiru tyrimu, todėl šiame poskyryje pateikiami tik pagrindiniai „peer-to-peer“ svetainių atsakomybės aspektai ir dominuojantis jų aiškinimas.

Lietuvoje dėl „peer-to-peer“ svetainių atsakomybės dar nėra suformuotos aiškios ir neprieštaringos teismų praktikos. Iki šiol garsiausia Lietuvos teismuose nagrinėta byla yra civilinė byla Nr. 2-742-262/2012, kurioje Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. birželio 2 d. nutartimi⁹³ patvirtino bylos šalių taikos sutartį. Ginčas kilo, kai Microsoft Korporacija ieškiniu prašė įpareigoti atsakovus UAB „N5“ ir K. E. nutraukti neteisėtus veiksmus ir uždrausti atsakovams teikti interneto tarpininko paslaugas tretiesiems asmenims, kurie tomis paslaugomis naudojasi, pažeisdami ieškovo teises bei teisėtus interesus; įpareigoti

⁹¹ Piracy and Counterfeiting. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.isfe.eu/objectives/public-policy/piracy>>.

⁹² ERNESTO. „Movie Industry Demands 1.2 Billion Piracy Damages from Dutch Govt“. 2016, torrentfreak.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://torrentfreak.com/movie-industry-demands-e1-2-billion-piracy-damages-from-dutch-govt-160205/>>

⁹³ Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 2 d. nutartis Civilinėje byloje „Microsoft korporacija“ v. UAB „N5“ ir „K. E.“, Nr. 2-742-262/2012.

atsakovus uždaryti interneto svetainę www.linkomanija.net, kuria naudojamas, atliekant autorių teisių pažeidimus; uždrausti atsakovams jų interneto svetainėse naudoti žymenis, tapačius ieškovui priklausantiems prekių ženklams. Vilniaus apygardos teismas ieškinį tenkino, todėl ieškovai savo ruožtu ieškinį apskundė. Deja, kadangi byla baigėsi taikos sutartimi, aukštesnės instancijos teismas taip ir nepateikė galutinio ir išsamaus situacijos vertinimo.

Šiuo metu Lietuvoje vėl keliamas „torrent“ svetainių atsakomybės klausimas ir ruošiamą nauja byla prieš „Linkomaniją“. Asociacija LATGA⁹⁴ siekia, kad „Linkomanijos“ portalas taptų nebeprieinamu asmenims, prie interneto besijungiantiems per Lietuvos interneto paslaugų teikėjus. Teismo prašoma užtikrinti, kad atsakovai ribotų interneto srautą ne tik į konkretų interneto adresą, bet ir taikant kitas technines priemones. Tačiau kol kas galime tik laukti Lietuvos teismų sprendimo, nes byla dar nėra išnagrinėta.

Remiantis kitų jurisdikcijų teismų praktika ir patirtimi, o ypač „*The Pirate Bay*“ bylomis Švedijoje, pirmiausia pažymėtina, kad „*peer-to-peer*“ svetainės, tokios kaip www.thepiratebay.org, negali remtis tarpinių paslaugų teikėjams taikomu atsakomybės ribojimu, kadangi tokios interneto svetainės, nors ir netalpina neteisėto turinio, tačiau sukuria galimybes dalintis neteisėtu turiniu, o interneto svetainių valdytojai puikiai žino apie tokį dalijimąsi. „*Peer-to-peer*“ arba „torentų“ svetainės yra laikomos būtinu failu dalijimosi elementu – platforma, be kurios neteisėtas dalijimasis intelektualinės nuosavybės teisių objektais būtų neįmanomas arba labai sudėtingas. Kitas esminis, praktiškai visuotinai pripažįstamas elementas yra tai, kad „torentų“ svetainės yra išimtinai skirtos interneto piratams, t. y., skirtos neteisėtai dalintis intelektualinės nuosavybės teisių saugomų turiniu. Nors pati „*peer-to-peer*“ technologija savaime nėra neteisėta ir dažnai yra naudojama įvairių paslaugų teikėjų tiesiogiai siekiant sumažinti informacijos siuntimo kaštus, „torentų“ svetainės šią technologiją naudoja kone išimtinai neteisėto turinio dalijimuisi.

Pirmas ypatingos svarbos sprendimas „*The Pirate Bay*“ byloje buvo priimtas 2009 m. balandžio 17 d. Švedijoje, Stockholmo apygardos teismo, byloje Nr. B 13301-06⁹⁵. Šioje byloje buvo nubausti keturi fiziniai asmenys (trys iš jų svetainės valdytojai ir vienas asmuo, kuris teikė puslapiui paslaugas), kuriems už didelio masto intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimus buvo pritaikyta baudžiamoji atsakomybė ir milijoninės pinigines baudos. Ši byla jau kurį laiką laikoma viena svarbiausių Europoje ne tik „torrent“

⁹⁴ Autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/apie-mus.html>>.

⁹⁵ Stockholmo Apygardos Teismo. 2009 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje B 13301-06. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ifpi.org/content/library/Pirate-Bay-verdict-English-translation.pdf>>.

svetainių atžvilgiu, bet ir apskritai intelektinės nuosavybės teisių srityje. Deja, nepaisant bausmių ir visų pastangų sustabdyti „*The Pirate Bay*“, svetainė toliau puikiai veikia.

Atsižvelgiant į tai, kad baudos ir kitos panašios priemonės ne visada yra efektyvios kovojant su „torrentų“ svetainėmis, prieš „*The Pirate Bay*“ jau kurį laiką buvo siekiama prieigos blokavimo. Po ne vienerius metus trukusio bylinėjimosi, kuriame ieškovai buvo „Universal Music“, „Sony Music“, „Warner Music“, „Nordisk Film“ ir Švedijos kino pramonė, Švedijos interneto paslaugų teikėjui „Bredbandsbolaget“ buvo nurodyta blokuoti nuorodas į piratinę medžiagą platinančią svetainę „*The Pirate Bay*“ ir filmų transliavimo svetainę „Swefilmer“. Tokį sprendimą dar visai neseniai, 2017 m. vasario mėnesį, priėmė Švedijos apeliacinis teismas. Teisėjas savo sprendimą motyvavo tuo, kad panašūs sprendimai jau priimti Danijoje, Jungtinėje Karalystėje, Suomijoje, Prancūzijoje, tad ir Švedijai reikia laikytis ES teisinės sprendimų linijos⁹⁶.

Nors prieigos prie turinio blokavimas yra vertinamas labai prieštaringai ir daugelis tokius ir panašius teismo sprendimus vertina kaip cenzūrą (arba bent jau cenzūros užuomazgą), visoje Europoje matoma tendencija, kad intelektinės nuosavybės teises pažeidžiantys „torrent“ ir kiti portalai yra blokuojami ir toks prieigos prie svetainių apribojimas yra laikomas efektyvia ir teisėta teisių gynimo priemone, o „torrent“ svetainės arba panašaus tipo svetainės yra laikomos atsakingomis už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus ir negali būti laikomos pasyviais tarpinių paslaugų teikėjais. Taigi, „peer-to-peer“ svetainių teisinis vertinimas atitinka visų informacinės visuomenės paslaugų teikėjų vertinimą.

⁹⁶ ANDY. „*The Pirate Bay Must Be Blocked in Sweden, Court of Appeal Rules*“. torrentfreak.com, 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://torrentfreak.com/the-pirate-bay-must-be-blocked-in-sweden-court-of-appeal-rules-170213/>>.

IŠVADOS

1. Elektroninės informacijos erdvėje susiformavę teisiniai santykiai yra unikalūs precedento neturinčiu globalumu. Fizinį ribų nebuvimas elektroninėje erdvėje turi didelį teigiamą poveikį informacijos sklaidai ir komercinių santykių plėtrai, tačiau taip pat kelia daug sunkumų siekiant užtikrinti skirtingų teisinių interesų pusiausvyrą ir teisių apsaugą.
2. Elektroninėje erdvėje teikiamos informacinės visuomenės paslaugos yra glaudžiai susijusios su elektroninių ryšių paslaugomis, o dėl sparčiai vykstančio technologijų susilieimo nyksta skirtumas tarp elektroninių ryšių paslaugų teikėjų ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjų. Jau šiandien kai kuriuos tarpinių paslaugų teikėjus, siekiant teisinio aiškumo, tikslingiau laikyti elektroninių ryšių paslaugų teikėjais.
3. Informacinės visuomenės paslaugos yra plati kategorija, kuri apima informacinės visuomenės paslaugas, susijusias su įvairaus pobūdžio turinio valdymu ir aktyviais veiksmais bei tarpines paslaugas, nesusijusias su turinio valdymu ir pasižyminčias tarpinių paslaugų teikėjo pasyviu veiklos pobūdžiu.
4. Pagal bendrąją taisyklę, informacinės visuomenės paslaugų teikėjai, kurie patys kuria, teikia ir valdo turinį ir teisiniuose santykiuose užima aktyvų vaidmenį, atsako už padarytus įvairaus pobūdžio pažeidimus, įskaitant intelektinės nuosavybės teisių, privatumo ir kitus. Informacinės visuomenės paslaugų teikėjų kategorija – tarpinių paslaugų teikėjai, kurie teisiniuose santykiuose užima pasyvų vaidmenį ir patys turinio nekuria ir nevaldo, gali remtis atsakomybės ribojimo išimtimi, numatyta Elektroninės komercijos direktyvoje, kurios nuostatos perkeltos į Informacinės visuomenės paslaugų įstatymą. Tarpinių paslaugų teikėjams atsakomybė gali būti taikoma tik tada, kai teikėjui sužinojus apie teisių pažeidimus šis nesiėmė priemonių pažeidimus pašalinti ar kitaip netinkamai reagavo į teisių pažeidimus.
5. Prieigos prie turinio ribojimas internete yra savarankiškas ir unikalus teisių gynimo būdas, taikomas tik elektroninėje erdvėje. Reikalavimas apriboti prieigą prie turinio gali būti reiškiamas nepriklausomai nuo informacinės visuomenės paslaugų teikėjo civilinės atsakomybės buvimo sąlygų ir nepriklausomai nuo to, ar papildomi reikalavimai reiškiami teisių pažeidėjams.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, nr. 28-1125.
2. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, nr. 63-1479.
3. Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, nr. 43-1495.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, nr. 69-2382.
6. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, nr. 65-2380.
7. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, nr. 92-2844.

Tarptautinės teisės aktai:

8. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, nr. 40-987.
9. 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2001, nr. 46-1620.

Europos Sąjungos teisės aktai:

10. 2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisykles teikimo tvarka.
11. 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl Elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje.
12. 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų,

- susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva).
13. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.
 14. 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių ir tinklų paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (Pagrindų Direktyva).
 15. 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių).
 16. 2001 m. gegužės 22d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo.
 17. 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva).
 18. 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (95/46/EB) dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo.
 19. 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo.
 20. 1988 m. gruodžio 21 d. Pirmoji tarybos direktyva (89/104/EEB) dėl valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais.

Specialioji literatūra:

21. KIŠKIS, Mindaugas. *Interneto ir technologijų teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016.
22. MIKELĖNAS, VALENTINAS., et. al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
23. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.
24. SAULIŪNAS, D., et. al. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės Institutas, 2014.

25. BERNERS-LESS, Tim. „The WorldWideWeb browser“. World Wide Web Consortium. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.w3.org/People/Berners-Lee/WorldWideWeb.html>>.
26. FIELDING, R., et. al., Hypertext Transfer Protocol -- HTTP/1.1. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://tools.ietf.org/html/rfc2616>>.
27. HAUBEN, Ronda. „From the ARPANET to the Internet“. TCP/IP Digest. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.columbia.edu/~rh120/other/tcpdigest_paper.txt>.
28. ICT Facts and Figures [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/facts/default.aspx>>.
29. Internet monthly reports [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą:<<ftp://ftp.cuhk.edu.hk/pub/doc/internet/Internet.Monthly.Report/imr9002.txt>>.
30. IPTO – Information Processing Techniques Office. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.livinginternet.com/i/ii_ipto.htm>.
31. LEE, Yvonne. „Compuserve, MCI Mail Introduce Gateways To Internet Network“. InfoWorld. Vol. 11 no. 39. p. 32. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=wDAEAAAAMBAJ&pg=PT31&lpg=PT31&source=bl&ots=O0PGdOm7ZZ&sig=Cz9Uu_Wt1y_5G_v4EJU8n5KmQQM&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>.
32. LILLEMOSE, Jacob.; KRYGER, Mathias. „The (Re)invention of Cyberspace“, Kunstkritikk, 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kunstkritikk.com/kommentar/the-reinvention-of-cyberspace/>>.
33. LILLEMOSE, Jacob.; KRYGER, Mathias. „The (Re)invention of Cyberspace“, Kunstkritikk, 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kunstkritikk.com/kommentar/the-reinvention-of-cyberspace/>>.
34. MACKINNON, R., et. al. The Role of Internet Intermediaries. UNESCO/Internet Society, 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002311/231162e.pdf>>.

35. PERSET, Karin. The economic and social role of internet intermediaries, 2010. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/internet/ieconomy/44949023.pdf>>.
36. VINTON G. Cerf.; CAIN, Edward. „The DoD Internet Architecture Model“. Computer Networks, 1983, North-Holland. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.88.7505&rep=rep1&type=pdf>>.

Teismų praktika:

37. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. birželio 16 d. sprendimas *Delfi prieš Estija*, byloje, Nr. 64569/09.
38. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. lapkričio 11 d. sprendimas *Scarlet Extended SA/Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, C-70/10, ECLI:EU:C:2011:771.
39. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. kovo 23 d. sprendimas *Google France SARL ir Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA ir kt.*, C-236/08 – C-238/08, ECLI:EU:C:2010:159.
40. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. sausio 29 d. sprendimas *Productores de Música de España (Promusicae)/ Telefónica de España SAU*, C-275/06, ECLI:EU:C:2008:54.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje „Daedalic Entertainment“ v. „Cgates“, Nr. e3K-3-52-687/2016.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vedautos autotransportas“ v. „S. G.“, Nr. 3K-3-30/2014.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje „S. G.“ v. UAB „Vedautos autotransportas“, Nr. 3K-3-50/2013.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje „J. K.“ ir UAB „CAN2 FASHION“ v. „S. G.“, Nr. 3K-3-586/2012.

45. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo teisėjų kolegija. 2016 m. gegužės 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-345-756/2016.
46. Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 2 d. nutartis Civilinėje byloje „Microsoft korporacija“ v. UAB „N5“ ir „K. E.“, Nr. 2-742-262/2012.
47. Stockholmo Apygardos Teismo. 2009 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje B 13301-06. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ifpi.org/content/library/Pirate-Bay-verdict-English-translation.pdf>>.
48. 2011 m. lapkričio 17 d. Generalinio advokato NILO JÄÄSKINEN išvada, C-461/10. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62010CC0461>>.

Elektroniniai dokumentai:

49. Autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/apie-mus.html>>.
50. ANDY. „The Pirate Bay Must Be Blocked in Sweden, Court of Appeal Rules“. torrentfreak.com, 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://torrentfreak.com/the-pirate-bay-must-be-blocked-in-sweden-court-of-appeal-rules-170213/>>.
51. BISWAS, Soutik. Digital Indians: Ben Gomes. BBC News, Mountain View, California, 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/technology-23866614>>.
52. Cybercrime [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/cybercrime_en>.
53. Cyber Racism Fact Sheet, Australian Human Rights Commission, 2011. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.humanrights.gov.au/publications/cyber-racism-fact-sheet-2011>>.
54. Counterfeiting & Piracy (BASCAP), International Chamber of Commerce. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://iccwbo.org/global-issues-trends/innovation-ip/counterfeiting-piracy/>>.
55. Dictionary.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dictionary.com/browse/cyberspace>>.

56. ERNESTO. „Movie Industry Demands 1.2 Billion Piracy Damages from Dutch Govt“. 2016, torrentfreak.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://torrentfreak.com/movie-industry-demands-e1-2-billion-piracy-damages-from-dutch-govt-160205/>>.
57. Estoniaevoting.org [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://estoniaevoting.org/>>.
58. ICANN [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.icann.org/resources/pages/what-2012-02-25-en>>.
59. Yourdictionary.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.yourdictionary.com/cracking>>.
60. Kickstarter.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.kickstarter.com/help/stats?ref=about_subnav>.
61. Merriam Webstes.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/cyberspace>>.
62. MOHAMMADI, Dara. theguardian.com, 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/technology/2014/jan/25/online-gamers-solving-sciences-biggest-problems>>.
63. NULL, Christopher. „Why the fax still lives (and how to kill it)“, PCWorld, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pcworld.com/article/2083980/why-the-fax-still-lives-and-how-to-kill-it.html>>.
64. Netflix.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://help.netflix.com/en/node/412>>.
65. Nelegalios lošimų veiklos vykdytojų sąrašas. 2017, Nr. NLV-7. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lpt.lt/nelegalios-losimu-veiklos-vykdytojai/>>.
66. Piracy and Counterfeiting. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.isfe.eu/objectives/public-policy/piracy>>.
67. ROSER, Max. „Technological Progress“, Our World in Data. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ourworldindata.org/technological-progress/>>.
68. Statista.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.statista.com/topics/1386/digital-music/>>.

69. Springer Open [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://journalofbigdata.springeropen.com/articles/10.1186/s40537-017-0063-x>>.
70. Tikrinimas ir indeksavimas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.google.com/insidesearch/howsearchworks/crawling-indexing.html>>.
71. „Tyrimas patvirtino: 15min sprendimas dėl komentarų buvo teisingas“, 15min.lt, 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/verslas/naujiena/medijos/tyrimas-patvirtino-15min-sprendimas-del-komentaru-buvo-teisingas-921-660011>>.
72. Vietoj „žiniatinklio“ – „saitynas“, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/naujienos/pakomisiu-naujienos/vietoj-ziniatinklio-saitynas>>.
73. What is the difference between the Web and the Internet?, W3C. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.w3.org/Help/#webinternet>>.
74. Wikipedia.org [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_warez_groups>.

SANTRAUKA

Rašto darbo pirmasis skyrius skirtas apibūdinti bendruosius interneto veikimo principus, išskirti pagrindinius saityno elementus bei aptarti elektroninės informacinės erdvės, jos egzistavimo aplinkybes ir svarbą.

Antrajame tyrimo skyriuje yra analizuojama interneto teisės samprata ir pagrindiniai interneto teisės aspektai, akcentuojant interneto teisės kaip atskiros teisės šakos jaunumą ir tai, kad interneto teisė iš esmės dar tik kuriama. Išskiriami svarbiausi interneto teisės principai, tokie kaip: funkcinio lygiavertiškumo principas, elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principas ar technologinio neutralumo principas.

Didelė antrojo skyriaus dalis yra skirta informacinės visuomenės paslaugų ir elektroninių ryšių paslaugų atribojimui ir informacinės visuomenės paslaugų teikėjo sąvokos analizei. Be to, atskleidžiama tarpinių paslaugų teikėjų sąvoka ir tarpinių paslaugų teikėjų ryšys su informacinės visuomenės paslaugų teikėjais.

Trečiajame tyrimo skyriuje apžvelgiama teisių gynimo ir skirtingų teisių gynimo būdų sąvokų esmė, tačiau didžioji rašto darbo dalis skirta analizuoti skirtingų informacinės visuomenės paslaugų teikėjų rūšių civilinės atsakomybės sąlygas. Vertinamos Elektroninės komercijos direktyvoje nustatytos tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės ribojimo sąlygos, analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teismų praktika.

SUMMARY

The first section of the thesis is dedicated to describing the main principles of the internet and to highlight the most important elements of the World Wide Web as well as to discuss the electronic information space and the importance and circumstances of its existence.

Internet law and main aspects of it are analysed in the second section of this thesis by accentuating the novelty of internet law as a separate area of law, highlighting the fact that internet law is still very much in the early stages of its creation. The main principles of internet law are distinguished, such as: the principle of functional parity, the principle of non-discrimination of electronic form of the documents or the principle of technological neutrality.

Substantial part of the second section is dedicated to analysis of the distinction between information society services and electronic communication services as well as to the analysis of the meaning of the term information society service provider. Additionally, the essence of the term intermediary service providers is analysed together with the link between intermediary service providers and information society service providers.

The third section of the thesis includes review of the main elements of protection of rights and different means of legal remedies, however the majority of this thesis is dedicated to the analysis of civil liability of different types of information society service providers. Liability of intermediary service providers is assessed by analysing legislation set out in the Electronic commerce directive and by analysing case law of the Supreme Court of Lithuania and rulings of the European Court of Justice.